

**”The dialogue between those who already see eye to
eye is not a particularly interesting or
necessary dialogue”**

Yhdysvaltain retoriikka Kiinasta vuosina 2009–2017
Strategic and Economic Dialogue -keskusteluissa

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija:
Essi Ukkonen

8.4.2024
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä(t): Essi Ukkonen

Otsikko: ”The dialogue between those who already see eye to eye is not a particularly interesting or necessary dialogue” – Yhdysvaltain retoriikka Kiinasta vuosina 2009–2017 *Strategic and Economic Dialogue* -keskusteluissa.

Sivumäärä: 39 sivua

Päivämäärä: 8.4.2024

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee Kiinan ja Yhdysvaltain välisiä suhteita vuosien 2009–2017 *Strategic and Economic Dialogue* -keskustelujen kautta (S&ED). Perehdyn Barack Obaman kauden ulkopoliittisiin linjanvetoihin ulkoministeri Hillary Clintonin sekä ulkoministeri John Kerryn S&ED-keskusteluissa pitämien puheiden avulla. Erittelen aineistoa diskurssianalyysin ja historiantutkimuksellisen päättelyn keinoin. Pohdin, millä tavoin Kiina esitetään amerikkalaisessa ulkopoliittisessa keskustelussa. Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteet ovat nousseet maailmanpolitiikan keskiöön kylmän sodan jälkeisenä aikana, ja erityisesti amerikkalaisissa näkökannoissa käsitys vahvistuneesta Kiinasta potentiaalisena uhkana on hallinnut keskustelua. Maiden välisen historian tarkastelu kuitenkin paljastaa, että syklisesti toistuvat käsitykset Kiinasta ovat amerikkalaisten asenteiden ja käsitysten pitkäaikainen piirre.

Tutkielmani kulkua ohjaavat kolme limittäistä diskurssia identiteetistä, taloudesta ja politiikasta. S&ED-keskusteluissa esiintyvistä diskursseista käy ilmi, millä tavoin Yhdysvallat jäsentee käsityksiään Kiinasta mutta myös omaa identiteettiään suhteessa Kiinaan. Keskustelut ovat myös keskeinen osa Obaman ajan Kiina-politiikkaa, sillä hallinto sitoutui eritoten diplomatian keinoihin Yhdysvaltojen ulkosuhteiden hoidossa. Kokonaisuudessaan diskurssit eivät ole staattisia ilmiöitä, vaan ne elävät omassa ajassaan reagoimalla muun muassa maiden poliittisiin muutoksiin. Diskurssit heijastavatkin 2010-luvun muuttuvia valtasuhteita, kun sekä Kiinan että Yhdysvaltojen maailmanpoliittinen asema oli murroksessa. S&ED-keskusteluista käy ilmi, että amerikkalaiset diskurssit ovat joutuneet muuttumaan suhteessa vahvistuneeseen Kiinaan. Samalla Yhdysvaltojen poliittiset keinot lähestyä Kiinaa ja tavat luonnehtia sitä ovat niin ikään muovautuneet vuosikymmenen edetessä.

Avainsanat: suurvaltapolitiikka, Kiina, Yhdysvallat, identiteetti, talous, politiikka, diplomatia, diskurssianalyysi

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat – historiantutkimuksellinen päättely ja diskurssianalyysi metodina	4
1.2	Valta ja identiteetti suurvaltasuhteissa – Kiinan ja Yhdysvaltojen pitkä yhteinen historia ja sen vaikutus 2010-luvulla.....	7
1.3	Primääriaineisto – <i>Strategic and Economic Dialogue</i> -keskustelujen lyhyt historia.....	10
2	”What happens when a rising power and an established power meet?” – Yhdysvaltojen identiteetin vaikutus ulkopoliitiikan liikkumatilaan	13
2.1	Yhdysvaltain oma identiteetti Kiina-politiikan rajoittajana.....	13
2.2	Diplomatian diskurssit suurvaltasuhteissa – turvallisuus ja läpinäkyvyys Yhdysvaltain vaatimuksina Kiinalle.....	18
3	”Our challenges and our opportunities will be shared” – Poliitikka ja talous Yhdysvaltojen Kiina-politiikan määrittäjinä	23
3.1	Kahdenvälinen ja kansainvälinen talousyhteistyö Yhdysvaltojen taloudellisena diskurssina Kiinasta	23
3.2	Kansainvälinen laki ja amerikkalaiset arvot Yhdysvaltojen poliittisen diskurssin lähtökohtina.....	28
4	Johtopäätökset: 2010-luvun tilinteko – Yhdysvallat ja Kiina yhteistyöstä uuteen kylmään sotaan?	34
	Lähdeluettelo	37

1 Johdanto

Kiinan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet ovat nousseet maailmanpolitiikan keskiöön kylmän sodan jälkeisenä aikakautena. Viime vuosina huomio on kiinnittynyt erityisesti Kiinaan, josta on taloudellisine ja poliittisine uudistuksineen kuoriutunut merkittävä globaali toimija uudella vuosituhanella. Kiinan nousu onkin aiheuttanut Yhdysvalloissa epävarmuutta 2010-luvulla, joka juontaa juurensa maiden yhteiseen historiaan. Yhdysvaltain käyttämällä retoriikalla on merkitystä, sillä se on ollut kiistattomassa johtoasemassa kylmän sodan jälkeisenä aikana ja se on pyrkinyt turvaamaan intressinsä eri puolilla maailmaa. Tässä kandidaatintutkielmassa perehdyinkin siihen, millaiset diskurssit hallitsevat Yhdysvaltojen Kiina-politiikkaa ja miten Yhdysvallat jäsentää myös omaa identiteettiään *Strategic and Economic Dialogue* -keskusteluissa (S&ED) vuosina 2009–2017. Tutkimukseni primääriaineistona ovat 11 puhetta Yhdysvaltain ulkoministeri Hillary Clintonilta (2009–2012) sekä John Kerrytä (2013–2017). He olivat keskeisiä ulkopoliittisia toimijoita presidentti Barack Obaman hallinnossa.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat – historiantutkimuksellinen päättely ja diskurssianalyysi metodina

Tavoitteeni on amerikkalaisten diskurssien havaitseminen ja erittely S&ED-keskusteluista. Tutkin ulkoministeri Clintonilta kuutta puhetta ja ulkoministeri Kerrytä viittä puhetta, joissa esiintyvät teemat olen edelleen jakanut taloudellisiin ja poliittisiin diskursseihin. Tutkielmani kulkua ohjaavat laadullinen, historiantutkimuksellinen päättely sekä diskurssianalyysi metodologisena lähestymistapana. Jorma Kalelan mukaan historiantutkimuksellinen metodi on ennen kaikkea niiden menneessä ajassa esitettyjen väitteiden ja tulkintojen kestävyuden arvioimista, joita on esitetty historian ilmiöiden välisistä yhteyksistä. Tutkielman peruslähtökohtana onkin tällaisen kontekstualisoinnin kautta ”tehdä oikeutta” tutkimuskohteelle ja pyrkiä myös arvioimaan, kuinka primääriaineistossa esiintyvät väitteet asettuvat laajempaan aikalaiskeskusteluun.¹

Kiinan ja Yhdysvaltojen kaltaisten suurvaltasuhteiden arvioinnissa historiantutkimuksellinen päättely ja diskurssianalyysi täydentävät toisiaan hyvin. Diskurssianalyysissä painopiste on erityisesti ilmiöiden historiallisuuden tarkastelussa, valtasuhteiden analysoinnissa sekä

¹ Kalela 2000, 46, 48.

institutionaalisissa sosiaalisissa käytännöissä.² Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteet määrittyvät näiden kolmen ulottuvuuden kautta niin maiden yhteisessä historiassa kuin nykyaikassakin. Diskurssien hegemoniallinen taipumus niin ikään palvelee keskusteluissa amerikkalaista näkökulmaa: Yhdysvallat kykenee esittämään omia näkökantojaan itsestään selvänä.³ On oletusarvoista, että amerikkalaiset ulkoministerit pyrkivät tuomaan keskusteluissa esiin sellaisia näkökantoja, jotka palvelevat Yhdysvaltojen omaa etua. Maiden välisissä suhteissa on ollut Yhdysvaltojen puolelta myös oletus, että Kiinan pitää muuttua tai sitä pitää aktiivisesti muuttaa, mikä näkyy diskursseissa. Maiden välisiä suhteita tutkittaessa diskurssianalyysi on perusteltu lähestymistapa myös siksi, että tapoja esittää asioita on monia, mutta varsinkin suurvaltasuhteiden kontekstissa vain tietyt näkemykset saavuttavat merkittävän aseman ja tarvittavan relevanssin.⁴ Historiantutkimuksellinen ote jälleen tukee diskurssianalyttistä lähestymistapaa painottaessaan, että annettuina otettuja asioita on tarkasteltava kriittisesti kontekstualisoinnin keinoin.

Diskurssianalyysi pohjaa myös vahvasti oletukseen, että kieli rakentaa todellisuutta.⁵ Yhdysvaltain käyttämällä retoriikalla on siis väliä Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteiden kehityksen kannalta. Maiden välisiä suhteita määrittää niiden välillä alati jatkuva vallan tasapainottelu, jossa Kiina nousevana valtiona on usein nähty uhkana Yhdysvaltojen johtamalle status quolle. Valitsemani näkökulma täydentää myös olevassa olemaa tutkimusta Kiinan ja Yhdysvaltain suhteista. Suhteita luonnehditaan amerikkalaisessa näkökulmassa usein realismin koulukunnan oppien mukaan, joka keskittyy valtioihin toimijoina sekä valtioiden uhkakuviin.⁶ Yhdysvaltain oman identiteetin problematisointi kuitenkin haastaa valtiokeskeisen realismin analyysin ja keskittyy siihen, kuinka Yhdysvaltain omakuva aktiivisesti muovaa ja rajaa vaihtoehtoja suhteessa Kiinaan. Diskurssianalyysin keinot tukevat näkökulmaani myös tässä kohtaa. Diskurssianalyttisen valta-analyysin painotukset auttavat arvioimaan hegemonisten diskurssien käyttöön liittyviä ideologisia seurauksia ja pohtimaan myös näiden diskurssien kyseenalaistamisen seuraukset.⁷ Tämä on relevanttia, sillä Kiina on

² Jokinen et al. 2016, 27.

³ Jokinen ja Juhila 2016, 61, 75.

⁴ Pyykkönen ja Valtonen 2022, 31; Turner 2016, 926–927.

⁵ Ihalainen ja Saarinen 2022, 98, 100.

⁶ Turner 2014, 21; Goh 2004, 258.

⁷ Jokinen ja Juhila 2016, 63.

alkanut vahvistumaan 2010-luvun kuluessa ja Yhdysvallat on joutunut muokkaamaan kielenkäyttöään eli diskursseja reaktiona Kiinan uudistuneeseen asemaan.

Taustoitan ensimmäisessä luvussa Kiinan ja Yhdysvaltojen historiaa kokonaisvaltaisesti. Lisäksi erittelen S&ED-keskustelujen historiaa ja tuon esiin historiallisia amerikkalaisia käsityksiä Kiinasta. Toisessa luvussa hahmottelen Yhdysvaltojen omaa identiteettiä koskevat diskurssit S&ED-keskusteluissa. Yhdysvallat pyrki turvaamaan hegemoniallisen asemansa turvallisuuden ja läpinäkyvyyden diskursseilla. Samalla problematisoin lyhyesti myös nousevan Kiinan käsitettä, joka popularisoitui 2010-luvulla Yhdysvalloissa keinona tulkita Kiinan politiikkaa.⁸ Kolmannessa luvussa keskityn ensin keskustelujen taloudellisiin diskursseihin, jotka tulevat amerikkalaisessa näkökulmassa esiin kahdenvälisen ja kansainvälisen taloudellisen yhteistyön kautta. Siirryn taloudellisista diskursseista poliittisiin diskursseihin kolmannen luvun lopussa. Poliittisissa diskursseissa korostuu amerikkalaisesta näkökulmasta amerikkalaiset ydinarvot, kuten ihmisoikeudet ja kansainvälisen lain kunnioittaminen. S&ED-keskustelut keskittyvät kokonaisuudessaan sekä taloudelliseen että strategiseen dialogiin, mikä edelleen perustelee valintaani tutkia keskusteluissa muodostuneita taloudellisia ja poliittisia diskursseja.

Edellä kuvatut diskurssikategoriat ovat yläkäsitteitä – osa niiden alaisista ilmiöistä ei ole tarkkarajaisia, vaan ne voivat limittyä sekä poliittisiksi että taloudellisiksi. Jako taloudellisiin ja poliittisiin diskursseihin voidaan käsittää myös sen kautta, millaisia diskurssit ovat tyyliltään. Osa diskursseista on suostuttelevia eli ne pyrkivät saamaan Kiina osallistumaan paremmin esimerkiksi kansainväliseen yhteistyöhön tai laajempaan vastuunottoon. Ne ovat keskeisiä arvoja Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa kautta linjan, mutta suhteessa Kiinaan ne ovat olleet myös toiveita maan muuttumisesta autoritaarisesta liberaalimmaksi yhteiskunnallisella tasolla sen lisäksi, että taloutta oli jo vapautettu.⁹ Toisaalta diskurssit voivat perustua amerikkalaisiin ydinarvoihin, kuten ihmisoikeuksien ja kansainvälisen lain diskursseissa.

Taustoituksen ja kontekstualisoinnin keinoin avaan sitä, miksi Yhdysvallat toistuvasti nostaa esiin tiettyjä teemoja kahdenvälisissä suhteissa Kiinan kanssa. Merkittävimmän taustan tutkimukselleni muodostaa Oliver Turnerin teos *American Images of China* (2014), jossa käydään läpi Yhdysvaltain Kiina-politiikan kovaa ydintä. Turnerin teos havainnollistaa

⁸ Turner 2016, 923–924; Mattlin et al. 2022, 209.

⁹ Naughton 2020, 117.

historiallisten esimerkkien kautta, miten Yhdysvaltojen suhtautuminen Kiinaan usein heijastaa myös sen omaa identiteettiä. Kokonaisuudessaan identiteetin, talouden ja politiikan diskurssit pohjaavat historiallisiin käsityksiin S&ED-keskusteluissa. Toisaalta keskusteluissa on myös implisiittinen oletus osapuolten valta-asemasta ajan kansainvälisen politiikan keskellä. Yhdysvallat on ollut 2010-luvulle tultaessa selkeässä hegemonisessa asemassa, mutta sen puheet ja poliittiset teot ovat heijastelleet sen käsityksiä nousevan Kiinan uhasta. Puheet ja teot ovat osaltaan tehneet myös Kiinasta varteenotettavan S&ED-keskustelujen toisen osapuolen verrattain lyhyessä ajassa ja vakiinnuttaneet käsitystä siitä merkittävänä suurvaltana. Keskityn seuraavaksi taustoittamaan maiden välistä historiaa ja Yhdysvaltojen Kiina-politiikan hallitsevia suuria linjoja. Siirryn sen jälkeen valottamaan S&ED-keskustelujen luonnetta 2010-luvulle tultaessa.

1.2 Valta ja identiteetti suurvaltasuhteissa – Kiinan ja Yhdysvaltojen pitkä yhteinen historia ja sen vaikutus 2010-luvulla

Kiinan ja Yhdysvaltain yhteinen historia on pitkä ja monivaiheinen, mutta siitä voidaan erottaa tietyt vedenjakajat, jotka ovat ajaneet suhteita uusiin uomiin. Kun ajatellaan kehityskulkua maiden nykyisiin suhteisiin, jossa ne aktiivisesti kilpailevat resursseista, onkin tärkeää keskittyä historialliseen kehitykseen. Historiallisesti katsottuna maat ovat kuin vastakohdat toisilleen: Kiina on entinen keisarikunta, josta kehittyi 1900-luvun aikana ensin tasavalta ja myöhemmin autoritaarisuuteen nojaava ”kiinalaista sosialismia” todeksi elävä valtio.¹⁰ Yhdysvallat on puolestaan verrattain nuori valtio, joka pohjaa arvonsa demokratiaan ja kapitalismiin.¹¹ S&ED-keskustelujen laajempi konteksti ja diskurssit eritoten identiteettiin liittyen muodostuivat näiden käsitysten ristipaineessa. Edes Obaman hallinto ei voinut paeta suhteiden historiallisia määrittäjiä, ja maiden välinen valtaepäsuhta sekä amerikkalaisten käsitysten toistuvuus Kiinasta näkyvät ulkoministerien puheissa. Avaan nyt tarkemmin historiallisesti Yhdysvalloissa vallinneita käsityksiä ja ideoita Kiinasta.

Kiinaa ja Yhdysvaltoja yhdistävät historialliset prosessit, jotka ovat tiivistyneet eri käännekohdissa. Kiinan sisäiset tapahtumat muodostavat viitekehyksen eritoten amerikkalaisille katsantokannoille, sillä ne ovat olleet reaktiivisia Kiinan sisäiseen poliittiseen murrokseen. Kiinaa määritteli imperialismi 1800-luvulla ja puolestaan 1900-luvulla murros

¹⁰ Mattlin et al. 2022, 47, 50.

¹¹ Turner 2014, 19.

keisarikunnasta tasavallaksi, sisällissota tasavaltalaisten ja kommunistien välillä sekä viimein kommunistisen valtion synty vuonna 1949. Turner on hahmotellut kuusi eri aikakautta, jotka kuvaavat puolestaan amerikkalaista suhtautumista Kiinaa kohtaan eri aikoina: *respect* (1700-luku), *contempt* (1840–1905), *benevolence* (1905–1937), *admiration* (1937–1944), *disenchantment* (1944–1949) ja *hostility* (1949–). Aikakausien vaihtelu osoittaa, että käsitykset Kiinasta vaihtelevat sekä toistuvat eri aikoina riippumatta Kiinan varsinaisista politiikkatoimista. Yhdysvallat ei siis pyri tarkastelemaan Kiinaa sen lähtökohdista, vaan on projisoinut siihen omia ulkoisia käsityksiään. Toisaalta huomionarvoista on, että molemmat maat tarkastelevat historiallisia prosesseja myös omista lähtökohdistaan käsin – yhteinen historia ei siis tarkoita jaettua kuvaa tapahtumista. Kiina esimerkiksi käsittää 1800-luvun imperialistisen kauden ”nöyryytyksen vuosisatana”, kun taas Yhdysvallat oli jo imperialismien aikana löytänyt viitekehýksensä eurooppalaisten suurvaltojen rinnalta, jotka eivät suhtautuneet Kiinaan suopeasti.¹² Kokonaisuudessaan Yhdysvaltojen käsitykset tapahtumista ovat saaneet kahdenvälisissä suhteissa suuremman painoarvon.

Kiinan ja Yhdysvaltain suhteissa tapahtui merkittäviä käännekohtia myös kylmässä sodassa, kun Kiinan avautumisprosessi alkoi 1970-luvulla. Kiinan sisällissota oli päätynyt vuonna 1949 kommunistien voittoon ja tasavaltalaisten häviöön, mikä muutti Yhdysvaltojen suhtautumisen Kiinaa kohtaan jyrkäksi ja jopa vihamieliseksi kylmän sodan alkuvuosikymmeninä.¹³ Samalla Kiinan uhan luonne muuttui, kun taustalla ei ollut enää pelkkä potentiaalinen materiaallinen kapasiteetti, joka oli varsinkin kommunistisen Kiinan alkuvuosina heikko. Vastassa oli myös kommunistinen ideologia, joka kehystettiin amerikkalaisen kapitalismin ja demokratian arkkiviholliseksi kylmässä sodassa. Yhdysvaltojen asenteita kuvaa esimerkiksi sen käsitys Vietnamista ”vapauden rajavyöhykkeenä”¹⁴ (*frontier of freedom*), mikä kertoo sen suhtautuvan Aasiaan myös laajemmin vain omista arvoistaan käsin. Yhdysvaltojen käsitykset Kiinasta elivät myös ajassaan, ja liennytyksen ilmapiiri johti Yhdysvaltain politiikan suunnankäännökseen Aasiassa. Kiinan kohdalla vihamielinen suhtautuminen sai loppunsa ja maat aloittivat yhteistyön Kiinan avautumisen alettua 1970-luvulla.

¹² Ibid., 16–18.

¹³ Turner 2013, 907.

¹⁴ Turner 2016, 929.

Kiinan avautumisen taustalla vaikuttivat monet tekijät. Liennytyksen ilmapiiri oli muuttanut suurvaltasuhteita Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välillä, pitkittynyt Vietnamin sota ei ollut Yhdysvalloille edunmukainen ja toisaalta Mao Zedongin sisäpoliittiset kokeilut olivat jättäneet Kiinan eristäytyneeksi ja maan sisäpolitiikan sekasortoiseksi.¹⁵ Keskeistä avautumisessa kuitenkin oli Kiinan ja Yhdysvaltojen jaettu tilannekuva: molemmat kokivat yhteistyön enemmän hyödyllisenä kuin haitallisena. Yhteistyön tekeminen Kiinan kanssa oli Yhdysvalloille mieluisa vaihtoehto siksi, että Kiinan potentiaalisen kansainvälisen vallan nähtiin olevan kasvussa sen sisäpoliittisista ongelmista huolimatta. Kiina toimi myös oivana vastapainona Neuvostoliitolle, ja se oli avainasemassa Vietnamin sodan ratkaisemisessa. Suhteiden liennytys mahdollistaisi myös Taiwanin ongelman käsittelyn uusilla tavoilla. Kiinan avautuminen loi uudet lähtökohdat diplomaattisille ja taloudellisille suhteille maiden välillä. Kokonaisuudessaan Uusi suhtautuminen Kiinaan myös palveli amerikkalaisen käsityksen mukaan paremmin sen omia intressejä pitkällä aikavälillä.¹⁶

Evelyn Gohin mukaan Kiinan avautumisprosessi on myös esimerkki Kiinan uudelleenmäärittelystä amerikkalaisista lähtökohdista käsin. Yhdysvaltain uudistuneen politiikan lopputuloksena oli Kiinan saattaminen valoon, jossa se oli valtaa havittelevan kommunistisen suurvallan (*resurgent power*) sijaan uhattu suurvalta (*threatened major power*). Muutoksen amerikkalaiset arkkitehdit, ulkoministeri Henry Kissinger ja presidentti Richard Nixon, pyrkivätkin aktiivisesti muokkaamaan amerikkalaisten käsityksiä Kiinasta. Samalla he aloittivat merkittävän realismiin pohjaavan tradition kahdenvälisissä suhteissa. Kiinalle alettiin suomaan virallisessa amerikkalaisessa retoriikassa valtiolle tyypillisiä piirteitä, kuten suvereniteetti sekä territoriaalisen integriteetin puolustaminen. Merkittävintä Gohin mukaan on, että Yhdysvaltojen Kiina-politiikka pohjaa diskursiivisuuteen pelkän konkreettisen politiikan sijaan.¹⁷ Diskursiivisilla representaatioilla on siis aina ollut merkittävä painoarvo maiden välisissä suhteissa. Kiinan muuttaminen retorisisella tasolla realismia harjoittavaksi, täyspäiseksi valtioksi kylmän sodan aikana teki siitä Yhdysvalloille varteenotettavan yhteistyökumppanin.

¹⁵ Goh 2004, 262, 265; Mattlin et al. 2022, 50.

¹⁶ Goh 2004, 262–263.

¹⁷ Ibid., 265–267.

Samanlaisia prosesseja voidaan havaita myös S&ED-keskusteluissa, joissa Yhdysvallat pyrkii aktiivisesti konstruoimaan niin omaa kansainvälistä asemaansa kuin myös käsityksiään Kiinasta. Se on diplomatian keinoin pyrkinyt sitouttamaan Kiinaa itselleen edulliseen maailmanpoliittiseen järjestykseen. Syklisesti toistuvat näkemykset ohjaavat amerikkalaisia käsityksiä Kiinasta, minkä vuoksi amerikkalaiseen Kiina-politiikkaan onkin muodostunut sokeita pisteitä. Yhdysvallat ei pyri tarkastelemaan Kiinaa maan omista lähtökohdista käsin, vaan se heijastaa siihen omia arvojaan ja asenteitaan. Yhdysvaltojen ulkopolitiikka myös laajemmin vahvistaa ja luo maan kansallista identiteettiä.¹⁸ Tämän vuoksi Yhdysvallat ottaa tietynlaisia kantoja Kiinan poliittista järjestelmää kohtaan, sillä se näkee sen perustavanlaatuisena uhkana omille arvoilleen ja järjestelmälleen. Ulkopolitiikan vinoumat muuttuvat siis itseään toteuttaviksi ja korostuvat eritoten muutoskohdissa. Vastapuolta voi olla vaikeampi ymmärtää, jos sitä ei lähestytä oikeista lähtökohdista ja motiiveista käsin, ja sen sijaan tukeudutaan olemassa olevaan vääristyneeseen tulkintaan. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin S&ED-keskustelujen historiaa ja keskusteluyhteyden peruspiirteitä 2010-luvulla.

1.3 Primääriaineisto – *Strategic and Economic Dialogue* -keskustelujen lyhyt historia

Siinä missä Kiinan ja Yhdysvaltojen historia on pitkä ja monipolvinen, ovat S&ED-keskustelut verrattain tuore lisä maiden välisiin suhteisiin. Keskustelujen esiaste aloitettiin vasta Obaman edeltäjä presidentti George W. Bushin kaudella vuonna 2004. Bushin kaudella keskustelut tunnettiin vielä nimellä *Strategic and Economic Dialogue* (SED), ja ne keskittyivät lähinnä taloudellisen yhteistyön syventämiseen maiden välillä. Bushin aikana poliittista keskusteluyhteyttä pidettiin yllä erillisten *Senior Dialogue* -keskustelujen avulla. Obaman kauden alettua alkuperäistä SED-formaattia päätettiin kuitenkin jalostaa yhdistämällä siihen suoraan poliittinen ulottuvuus. S&ED-keskustelut jaettiin Obaman kaudella kahteen osaan, joista ensimmäinen käsitteli taloudellista (*economic track*) ja toinen poliittista yhteistyötä maiden välillä (*strategic track*). Molempien maiden talous- ja ulkopolitiittinen johto osallistui keskusteluihin, keskeisimpänä juuri ulkoministerit. S&ED-keskustelujen painoarvoa lisää osaltaan se, ettei Yhdysvalloilla ole vastaavia kahdenvälisiä foorumeja muiden maiden kanssa.¹⁹

¹⁸ Turner 2013, 905, 908.

¹⁹ Silove 2016, 80, 86.

S&ED-keskustelut ovat mielenkiintoinen tapa tarkastella Yhdysvaltain Kiina-politiikkaa keskeisen esiintyjäkaartin lisäksi siksi, että ne asettuvat suhteiden merkittävään käännekohtaan 2010-luvulla. Yhdysvalloissa alettiin painottamaan entistä tietoisemmin Aasiaa ulkopolitiikassa. Obaman kaudella Yhdysvallat oli pakotettu reagoimaan Kiinan alati kasvavaan vaikutusvalttaan, mutta toisaalta Kiinan vahvistuminen oli noteerattu jo ennen Obaman kautta. Kiinaa oli alettu ymmärtämään nousevana valtana tai suoranaishana uhkana Yhdysvaltojen johtamalle maailmanjärjestykselle kylmän sodan päättymisestä lähtien.²⁰ Yhdysvallat oli jo Bushin kaudella alkanut kehittää monitahoista strategiaa Kiinalle, koska pelkkä taloudellinen yhteistyö ja markkinatalouden periaatteiden edistäminen ei ollut tepsinyt Kiinan ohjaamisessa 2000-luvun alussa. Bushin strategian mukaan Yhdysvallat turvaisi omat etunsa Aasiassa edistämällä yhteistyötä niiden maiden kanssa, jotka olivat sitoutuneet ”liberalisaatioon” eli etenemiseen amerikkalaisvetoisen maailmanjärjestyksen mukaisilla säännöillä.²¹ Bushin ajan toimet väistämättä määrittivät myös Obaman hallinnon liikkumatilaa kansainvälisesti ja suhteessa Kiinaan.

Bushin aikainen politiikka oli monella tapaa vastakohtaista Obamaan nähden: Bushin kautta kuvaavat unilateralismi, yksinapaisesta maailmanpolitiikasta hyötyminen ja keskittyminen Lähi-idän sotiin. Obaman ajan politiikka puolestaan määrittyi multilateralismin, kansainvälisten instituutioiden kehittämisen sekä taloudellisen yhteistyön syventämisen kautta.²² Suhteisiin Kiinan kanssa vaikutti merkittävästi myös Bushin aikana tapahtunut taloudellisen keskinäisriippuvuuden lisääntyminen ja finanssikriisin aiheuttama muutos suhteissa.²³ Kiina toipui finanssikriisin vaikutuksista Yhdysvaltoja nopeammin ja sai täten lisää taloudellista sekä poliittista vaikutusvaltaa kansainvälisillä areenoilla. On toisaalta arvioitu, että siirtymä kohti Kiinaa ja laajemmin Aasiaa alkoi jo asteittain Bushin kaudella, vaikka laajemman yleisön huomio oli vielä keskittynyt Lähi-idän konflikteihin.²⁴ Obaman kaudella tämä hiljainen siirtymä kohti Kiinaa tuli vain vahvemmin esiin.

Edellä kuvatut tekijät muodostavat 2010-luvun S&ED-keskusteluille kehyksen, jossa eri diskurssit kehittyivät. Obaman kauden Kiina-politiikka piti sisällään paljon uutta, mutta siinä voidaan havaita myös merkkejä menneisyydestä. Näkemykset Kiinasta toistuvatkin syklisesti

²⁰ Mattlin et al. 2022, 209; Turner 2014, 152.

²¹ Silove 2016, 82–83.

²² Dueck 2015, 16–17; Sharp 2011, 396.

²³ Naughton 2020, 119.

²⁴ Silove 2016, 45–46.

ja Obaman hallinnon toimijat eivät voineet välttyä pitämästä puheenvuoroja, joissa Kiinaa arvotettiin pitkälti amerikkalaisista lähtökohdista käsin. Keinot Kiina-politiikan hoitamiseen olivat kuitenkin Obaman aikana erilaiset hallinnon nojattessa vahvasti diplomatian keinoihin. Tästä näkökulmasta keskustelut edustavatkin Obaman hallinnon pyrkimyksiä Kiinan suhteen erinomaisesti.

S&ED-keskustelut keskittyvät yhteisten nimittäjien löytämiseen Kiinan kanssa ja painottavat diplomatian avulla tehtyä yhteistyötä, vaikka maat olisivatkin erimielisiä joistakin asioista.²⁵

S&ED-keskustelujen painoarvosta kertoo myös se, että Yhdysvallat pyrki

”institutionalisoimaan”²⁶ keskustelujen aseman maiden päättäjien välisenä yhteytenä.

Keskeistä on myös, että S&ED-keskustelut tarjoavat kontrastin Yhdysvaltojen muuhun politiikkaan, jolla se reagoi Kiinan nousuun Obaman kaudella. Diplomiassaan Yhdysvallat painotti yhteistyötä Kiinan kanssa. Samaan aikaan se kuitenkin vahvasti sotilaallista läsnäoloaan Aasiassa muiden alueiden, kuten Lähi-idän, kustannuksella *Pivot to Asia* -hankkeella. Se syvensi taloudellista yhteistyötä liittolaismaiden kanssa Itä-Aasian vapaakauppasopimuksen (*Trans-Pacific Partnership*) avulla rajaten Kiinan samalla ulos neuvotteluista.²⁷ Yhdysvallat siis sanoi yhtä ja teki toista, mikä oli omiaan vaikeuttamaan kahdenvälistä yhteistyötä Kiinan kanssa.

Obaman ajan politiikan ymmärtämiseksi on tarkasteltava myös niitä tekijöitä, jotka muodostavat Yhdysvaltojen oman identiteetin. Käsitys identiteetistä rajaa konkreettisesti amerikkalaisen ulkopoliitiikan liikkumatilan suhteessa Kiinaan. S&ED-keskustelut osoittavat, että Yhdysvaltojen arvopohja sitoo sitä tietynlaiseen retoriikkaan, mutta sen konkreettinen politiikka ei ole aina ollut linjassa keskusteluissa esitetyn diskursiivisen todellisuuden kanssa. Tarkastelenkin seuraavaksi, miten amerikkalainen identiteetti muodostuu ulkoministerien puheissa S&ED-keskusteluissa ja pohdin, miten se omalta osaltaan rajaa Yhdysvaltojen ulkopoliittista liikkumatilaa.

²⁵ Sharp 2011, 402–403.

²⁶ Clinton 4.5.2012.

²⁷ Turner 2013, 907; Sharp 2011, 394.

2 ”What happens when a rising power and an established power meet?” – Yhdysvaltojen identiteetin vaikutus ulkopoliitiikan liikkumatilaan

Yhdysvallat toteuttaa Kiina-politiikkaansa siitä luomiensa konstruktioiden avulla, jotka omalta osaltaan ohjaavat politiikan linjanvetoja. Yhdysvaltain Kiina-politiikkaan vaikuttaa kuitenkin myös sen oma identiteetti. Amerikkalainen hegemonin identiteetti näkyy vahvasti S&ED-keskusteluissa, kun Yhdysvallat sanallisti omia tavoitteitaan suhteessa Kiinaan. Kartoitan seuraavaksi ne keskustelujen diskurssit, joilla Yhdysvallat pyrki turvaamaan johtoasemansa maailmanpolitiikassa. Keskustelujen kautta tapahtunut diplomatia ohjasi osaltaan maiden yhteistä agendaa, mutta Obaman hallinto edisti samalla erilaisia kauppapoliittisia ja sotilaallisia hankkeita Aasiassa. Kiina puolestaan vahvistui ja alkoi ajaa omaa vaihtoehtoista politiikkaansa ohi Yhdysvaltojen. Lähestyn aihetta ensin amerikkalaisen identiteetin sanallistamisen näkökulmasta. Lisäksi problematisoin käsitystä Kiinan ”noususta”²⁸, sillä se juontaa juurensa Yhdysvaltojen historiallisiin käsityksiin Kiinasta ja on varsin subjektiivinen. Sen jälkeen tarkastelen kantoja Kiinaan diplomatian diskurssien näkökulmasta. Niissä Kiina jäsentyy turvallisuuden ja läpinäkyvyyden diskurssien kautta.

2.1 Yhdysvaltain oma identiteetti Kiina-politiikan rajoittajana

Aasia on ollut Yhdysvalloille keskeinen ulkopoliitiikan painopiste jo pitkään, ja sen pyrkimyksessä turvata omat intressinsä alueella ei sinänsä ole mitään uutta. Yhdysvaltoja onkin pitkään pidetty alueellisena hegemonina Aasiassa, ja eri tekijät maantieteestä kulttuuriin ja diplomatiasta alueelliseen turvallisuuteen ovat oikeuttaneet sen läsnäolon Aasiassa.²⁹ Amerikkalaisten asenteiden taustalla vaikuttavat kuitenkin Yhdysvaltojen käsitykset Aasian valtapoliittisesta tilanteesta, eritoten Kiinan asemasta. Yhdysvaltojen turvallisuuskäsitys on arvopohjainen: se koostuu materiaalisista mutta myös ideaalisista tekijöistä. Yhdysvallat käsittää itsensä turvallisuuden ja vaurauden takaajana Aasiassa.³⁰ Yhdysvaltojen ydinarvot ja käsitys itsestään määrittävät sen ulkopoliittista linjanvetoa Aasiassa. Yhdysvallat määrittelee itsensä varsin poliittisin termein – se näkee itsensä ”Tyynenmeren valtiona” (*Pacific nation*)

²⁸ Turner 2014, 215.

²⁹ Shambaugh 2013, 11.

³⁰ Turner 2016, 936–937.

keskusteluissa Kiinan kanssa.³¹ Kuten Nina Silove toteaa, amerikkalaisen Kiina-politiikan ymmärtäminen vaatiikin ”itsensä ymmärtämistä”³² Yhdysvalloilta. On tarkasteltava, kuinka Yhdysvallat käsittää itsensä, jotta voi ymmärtää sen muille tekemää politiikkaa.

Amerikkalainen identiteetti on perustunut sen vankkaan johtoasemaan kansainvälisessä politiikassa kylmän sodan jälkeisenä aikana.³³ Tämä asema on myös mahdollistanut sille vallan määrittellä diskursseja kahdenvälisissä suhteissa.

S&ED-keskusteluissa identiteetti on vahvasti esillä ulkoministerien puheissa. Tyynenmeren valtion identiteetti oikeuttaa Yhdysvaltojen laajat ulkopoliittiset toimet Aasiassa ja myös samaistaa sen alueen valtioihin. Keskusteluissa Yhdysvallat usein esittää identiteettinsä mukaisen politiikan ainoana varteenotettavana vaihtoehtona Kiinalle. Liberaali internationalismi ja sen aseman turvaaminen Aasiassa loikin oman pohjavireensä keskusteluihin Obaman kaudella.³⁴ Tämä käy ilmi esimerkiksi Clintonin puheesta vuonna 2011: ”We are here to keep building those bridges, and we are not doing this alone. We are part of a web of institutions and relationships across the Asia Pacific and the world.”³⁵ Sama näkökulma välittyi myös Kerryn vuoden 2015 puheesta: ”No great country, whether China or the United States, can seek at once to be more integrated with the outside world while inhibiting the flow of ideas and information from other places.”³⁶ Puheet korostavat, että Kiinan on opittava elämään Yhdysvaltojen luomassa instituutioiden ja monitahoisten suhteiden värityksessä maailmanjärjestyksessä.

Yhdysvaltojen hegemoninen asema näkyy myös ulkoministerien tavassa samaistaa maiden tilanne. He pyrkivät esittämään maiden välisen tilanteen jaettuna eri aikoina ja eri konteksteissa. Samaistaminen onkin yksi tärkeimmistä keinoista, joilla ulkoministerit pyrkivät ohjaamaan Kiinaa kohti yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Tämä on toisaalta yksi diplomatian pyrkimyksistä, mutta se kertoo Yhdysvaltojen laajemmasta tarpeesta turvata omat alueelliset intressinsä kasvavan Kiinan läheisyydessä. Esimerkiksi Clinton puhui vuonna 2010 jaetuista haasteista seuraavasti:

China and the United States are two great nations with a compelling interest in global stability and security. We have different histories, and are at different

³¹ Shambaugh 2013, 11; Turner 2013, 933.

³² Silove 2016, 50.

³³ Turner 2016, 927.

³⁴ Turner 2013, 908.

³⁵ Clinton 9.5.2011.

³⁶ Kerry 24.6.2015.

stages in our development. But we recognize that we share a responsibility for meeting the challenges of our time ... This dialogue is a mechanism to exercise that collective leadership and meet our collective responsibilities.³⁷

Samassa puheessa Clinton totesi Yhdysvaltain ja Kiinan huolet yhteisiksi myös Aasiassa: ”No one is more concerned about the peace and stability in this region than the Chinese. We know this is a shared responsibility ... [W]e will work with the international community and our Chinese colleagues to fashion an effective and appropriate response.”³⁸ Yhteinen tilannekuva mahdollistaa Yhdysvalloille maailman katsomisen vain omasta näkökulmastaan, vaikka kaikki eivät tosiasiallisesti jaa tilannekuvaa tai tunnusta samoja arvoja kuin se.³⁹

Yhdysvaltojen identiteetti alueellisena hegemonina luo myös omat haasteensa. Yhdysvaltojen ulkopolitiikan sokeat pisteet tulevat ilmi sen heijastaessa omiin arvoihinsa perustuvia odotuksia Kiinaan. Esimerkiksi Kerry ilmaisi Yhdysvaltojen huolet ensimmäisessä puheessaan vuonna 2013 seuraavasti: ”We together have a responsibility to meet the emerging challenges that affect us and draw attention to those challenges to the rest of the world. ... How will we support inclusive, broad-based growth in a rules-based order across the Asia Pacific?”⁴⁰ Puheenvuoro samaistaa Yhdysvallat aasialaisiin valtioihin vetoamalla kuitenkin niihin arvoihin, jotka ylläpitävät ensisijaisesti sen omaa valta-asemaa. Valta-asema on säilyttänyt Yhdysvalloille myös konkreettista vastuuta viime vuosina, kun moni liittolainen on toivonut siltä vahvempaa läsnäoloa Aasiassa Kiinan vahvistuessa.⁴¹ Vetoamukset amerikkalaisläsnäolosta ovat puolestaan saaneet Kiinan asemoitumaan entistä jyrkemmin Yhdysvaltojen intressejä vastaan Aasiassa.

Suhteet Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä ovat rakentuneet myös reaktioina vastapuolen politiikkatoimiin. Kiinan poliittisilla linjauksilla on merkitystä, koska ne vaikuttavat Yhdysvaltojen tulkintoihin siitä. Kiinan politiikan linjanvedot 2010-luvulle tultaessa olivat murroksessa. Xi Jinpingin edeltäjä, presidentti Hu Jintao noudatti muodollisuuksia, joiden avulla valta siirtyi uusille sukupolville ilman demokratiaa. Hän oli myös vaalinut Yhdysvalloille suotuisaa ilmapiiriä, jossa yhteistyön teko keskittyi molemmille edullisten talousuudistusten tekemiseen poliittisten aiheiden kustannuksella.⁴² Hun poliittinen ideologia

³⁷ Clinton 25.5.2010.

³⁸ Clinton 25.5.2010.

³⁹ Sharp 2011, 405.

⁴⁰ Kerry 10.7.2013.

⁴¹ Shambaugh 2013, 18.

⁴² Naughton 2020, 113.

tuki jossain määrin lännen odotuksia Kiinasta. Hän oli vastannut huoliin Kiinan vahvistumisesta jo vuosituhanen alussa julistamalla valtionideologiaksi ”rauhanomaisen nousun” ja ”harmonisen maailman” periaatteet.⁴³ Hun politiikka muodosti myös kehyksen S&ED-keskustelujen alkutaipaleelle. Clintonin ensimmäisessä puheessa olikin vuonna 2009 toiveikkuutta: ”Although past relations between the United States and China have been influenced by the idea of a balance of power among great nations, the fresh thinking of the 21st century can move us from a multi-polar world to a multi-partner world.”⁴⁴ Voi otaksua, että amerikkalaisesta näkökulmasta moninapaisuus ei palvele enää Yhdysvaltojen tavoitteita yhtä hyvin kuin monitahoinen yhteistyö, sillä Kiina ja muut valtakeskittymät olivat vahvistuneet.⁴⁵ Se pystyi esittämään toiveita vielä 2010-luvun alkupuolella Hun suosiollisen asenteen turvin.

Hun politiikan tyyli erosi kuitenkin monella tapaa presidentti Xistä, joka toi mukanaan merkittäviä muutoksia kiinalaiseen poliittiseen järjestelmään vuodesta 2012 lähtien. Xin kaudella Kiinan autoritaarisuus syveni ja suhtautuminen Yhdysvaltoihin ei ollut enää yhtä suopeaa. Kiina ei myöskään toteuttanut poliittista ilmapiiriä vapauttaneita uudistuksia, joilta Hun kaudella oli uskallettu odottaa Yhdysvalloissa ja laajemmin lännessä.⁴⁶ Yhdysvaltojen kannalta merkittävää on myös, ettei se saanut Kiinasta vertaista itselleen maailmanpoliittiseen valtajärjestelmään. Kiina muun muassa torjui G2-tyylisen järjestelmän maiden välisen yhteistyön muotona, sillä Kiinan intresseissä ei ole näyttäytyä Yhdysvaltojen kanssa maailman ”toisena napana”. Sen sijaan Kiina alkoi 2010-luvulla hyödyntämään suhteitaan globaaliin etelään, jossa siihen suhtaudutaan suopeammin kuin Yhdysvaltoihin.⁴⁷ On selvää, ettei Kiina enää ollut sitoutunut yhtä vahvasti amerikkalaisvetoiseen järjestelmään Obaman kaudella. Kiinan näkökulmasta Yhdysvallat pyrki pikemminkin rajoittamaan sen vahvistumista.⁴⁸ Kokonaisuudessaan Xin uudistukset vaikuttivat väistämättä amerikkalaisiin käsityksiin Kiinasta, ja ne olivat omiaan vahvistamaan Kiinan nousuun liitettyjä uhkakuvia.

⁴³ Mattlin et al. 2022, 209.

⁴⁴ Clinton 27.7.2009.

⁴⁵ Sharp 2011, 403.

⁴⁶ Mattlin et al. 2022, 178.

⁴⁷ Morton 2020, 161; Mattlin et al. 2022, 211.

⁴⁸ Silove 2016, 45–46.

Kiinan nousu alkoikin enenevässä määrin hallita poliittista keskustelua Yhdysvalloissa 2010-luvulla. Yhdysvalloissa perinteisesti ulkopoliittikkaan on suhtauduttu puolueiden yhteisenä asiana, joka on sisäpoliittisten erojen yläpuolella. Yhdysvaltojen poliittinen järjestelmä oli kuitenkin laajemmassa murroksessa läpi 2010-luvun, eivätkä Obaman Kiina-politiikan hankkeet aina onnistuneet tyydyttämään kaikkia osapuolia. Ne, jotka näkivät Kiinan vahvistumisen tai nousun välittömänä uhkana, pitivät Obaman hallinnon toimia tehottomina. Toisaalta ne, jotka pitivät taloudellista ja poliittista yhteistyötä tärkeänä, näkivät jotkin hallinnon toimet Kiinaa uhkaavina. Nouseva Kiina on kuitenkin myös yhdistänyt poliitikkoja yli puoluerajojen, mikä kertoo historiallisten konstruktioiden vaikuttavan yhä amerikkalaiseen näkökulmaan. Obaman hallinto päättyi poliittisessa ristitulessa omaksumaan taktiikan, jossa politiikkavoittoja suhteessa Kiinaan haettiin julkisesti ja erimielisyydet selvitettiin suljettujen ovien takana.⁴⁹ Molemmat ulkoministerit vakuuttivat myös toistuvasti S&ED-keskusteluissa, että Yhdysvallat oli ”tyytyväinen”⁵⁰ Kiinan nousuun ja vahvistumiseen.

Kiinan nousu on kuitenkin pitkäaikainen päänvaiva Yhdysvalloille. Käsitukset noususta pohjaavat historiallisiin konstruktiioihin Kiinasta. Tulkinnat noususta ovat saaneet pontta eritoten realismin koulukunnan analyysistä, jossa Kiina on eksplisiittinen järjestelmätason uhka Yhdysvalloille.⁵¹ Käsitukset taustoittavat Obaman ajan laajempaa ilmapiiriä Yhdysvalloissa, mutta toisaalta hallinto myös itse tunnusti realismiin pohjaavia periaatteita. Obaman ajan ulkopoliittikkaa onkin kuvattu pragmaattiseksi realismiksi – se oli valmis tekemään yhteistyötä poliittisesti erimielisten maiden, kuten Kiinan, kanssa, jos se itse hyötyisi siitä.⁵² Realismin analyysi kuitenkin ylenkatsoo Yhdysvaltojen identiteetin Kiina-politiikan reunaehtojen asettajana. Yhdysvaltojen hegemonin identiteetti pyrkii turvaamaan oman aseman ja tulkitsee Kiinan lähtökohtaisesti uhkana. Realismin analyysi on omalta osaltaan tehnyt Yhdysvaltain Kiina-politiikasta reaktiivista.⁵³ Yhdysvaltojen identiteetti olikin muuttunut tullessa vuoteen 2014. Kerryn mukaan Yhdysvallat havitteli suhdetta, jota määritteli ”strategisen kilpailun” sijaan ”pragmaattinen yhteistyö”:

So let me be clear: China’s success is profoundly in the interest of the United States ... We seek a relationship defined not by strategic rivalry, but by practical

⁴⁹ Harris ja Trubowitz 2021, 189, 193.

⁵⁰ Ks. esim. Clinton 3.5.2012 tai Kerry 6.6.2016.

⁵¹ Turner 2014, 20–21.

⁵² Sharp 2011, 402.

⁵³ Turner 2014, 16–17.

cooperation on common challenges and constructive management of differences where our interests diverge.⁵⁴

Retorinen muutos osoittaa, että Yhdysvallat tasapainotti identiteettiään suhteessa Kiinaan. Kerry myös painotti aiempiin puheisiin verrattuna vahvasti, että Kiinan rooli on sille keskeinen kansainvälisissä haasteissa. Kiinan rooli puheissa kuitenkin määrittyi edelleen sen ehdon kautta, että se tekee yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa (*we look to China for partnership*).⁵⁵ Yhdysvaltojen oman identiteetin vaikutus näkyy myös diplomaattisissa diskursseissa, joita Obaman aikaisissa S&ED-keskusteluissa muodostui suhteessa Kiinaan. Yhdysvallat penäsi Kiinalta läpinäkyvyyttä ja turvallisuutta kahdenvälisissä suhteissa sekä globaalissa toiminnassa, mikä kertoo sen arvottavan Kiinaa oman identiteetinsä kautta. Tarkastelen seuraavaksi niitä diskursseja, joissa Yhdysvallat painotti läpinäkyvyyttä ja turvallisuutta yhteistyön perustana. Ne pyrkivät ylläpitämään Yhdysvalloille edunmukaista status quota ja asettamaan raamit Kiinan maailmanpoliittiselle toiminnalle.

2.2 Diplomatian diskurssit suurvaltasuhteissa – turvallisuus ja läpinäkyvyys Yhdysvaltain vaatimuksina Kiinalle

Historiallisesti diplomatia on kuulunut Yhdysvaltojen keinovalikoimaan ulkosuhteiden hoidossa. Kiinan avautumisen yksi keskeisin edistysaskel oli niin ikään diplomaattisten suhteiden normalisointi Yhdysvaltoihin.⁵⁶ Diplomatia on Yhdysvalloille myös vallankäytön väline – jo kylmässä sodassa se oppi, että avoimuus maailmalle kannattaa sulkeutuneisuuden sijaan. Yhdysvallat on eri aikoina ollut täten valmis tekemään yhteistyötä ideologisesti erilaisten maiden kanssa, jos se hyödyttää sitä strategisesti.⁵⁷ Diplomatian keinoihin perehtyminen on keskeistä myös Obaman hallintoa analysoitaessa, sillä se pyrki edistämään tavoitteitaan juuri keskustelun ja yhteistyön keinoin. Diplomatian keinoille uskollisesti S&ED-keskusteluissa käytetty kieli onkin kautta linjan sovitteluvaa ja kordiaalista. Molemmat ulkoministerit muun muassa puhuttelivat Kiinaa suoraan Yhdysvaltojen ”ystävänä”⁵⁸. Eritoten Clinton puolusti diplomatiata suhteessa Kiinaan, koska S&ED-keskustelut olivat hänen mukaansa keino ”lisätä molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta”⁵⁹. Diplomatian keinot

⁵⁴ Kerry 10.7.2014.

⁵⁵ Kerry 10.7.2014.

⁵⁶ Goh 2004, 156–157.

⁵⁷ Sharp 2011, 395; Lampton 2019, 46.

⁵⁸ Clinton 9.5.2011; Kerry 10.7.2013.

⁵⁹ Clinton 3.5.2012.

ja käytetty retoriikka kielivät toisaalta Yhdysvaltojen tarpeesta turvata asemansa keinoja kaihtamatta Kiinan vahvistuessa. Diplomatia antaa työkaluja luottamuksen rakentamiseen ja vaalimiseen, mutta on tarkasteltava sen varjolla esitettyjä näkemyksiä myös kriittisesti.

Ulkoministerien puheissa on paljon samankaltaisuuksia: molemmat ulkoministerit pyrkivät ajamaan hallinnon laajempaa etua omilla keinoillaan. Toisaalta Yhdysvaltain hegemoninen asema mahdollisti sille laajan toimintavapauden Aasiassa 2010-luvulla. Onkin huomionarvoista, että se aloitti diplomaattisen dialogin ohella muita poliittisia, sotilaallisia ja taloudellisia hankkeita Aasiassa. Obaman kaudella Yhdysvallat tasapainottelikin Kiinaa sitouttavan (*engaging*) ja sitä tasapainottavan (*balancing*) politiikan välillä.⁶⁰ Tasapainoiaan hakeva ulkopoliittinen linja muodostaa myös kehyksen S&ED-keskusteluille ja Yhdysvaltain vaateille Kiinaa kohtaan. Clinton valotti vuonna 2011 Yhdysvaltain diplomaattisia päämääriä: ”[O]ur work really begins with our commitment to better understanding one another, to building trust.”⁶¹ Ottaen huomioon, että *Pivot to Asia* -politiikka alkoi samana vuonna, on Clintonin luottamusta ja läpinäkyvyyttä penäävä puheenvuoro entistä merkittävämpi.

Läpinäkyvyyden merkitys S&ED-keskusteluissa käy ilmi myös Clintonin vuoden 2012 puheesta. Hän totesi keskustelujen auttavan ”vääринymmärrysten ja epäluottamuksen” purkamisessa (*misunderstanding, mistrust, and miscalculation*). Samassa puheessa Clinton myös kuvaili Yhdysvaltojen tilannekuvaa, johon liittyi ”pelkoja”:

We all know that fears and misperceptions linger on both sides of the Pacific ... Some in our country see China’s progress as a threat to the United States. Some in China worry that America seeks to constrain China’s growth. We reject both those views. We both have much more to gain from cooperation than from conflict ... [T]o work together, we need to be able to understand each other’s intentions and interests. And we must demystify long-term plans and aspirations.⁶²

Pelotkin kuitenkin esitetään Clintonin puheessa jaettuna tilannekuvana. Myös Kerry omalta osaltaan korosti Yhdysvaltojen toivovan Kiinalta läpinäkyvyyttä vuoden 2013 puheessa:

When we deepen our cooperation on regional and global security issues, it helps all of our people to be safer and it projects stability across the world. And frankly, in a world where increasingly governments are failing and populations are rising up and looking for order and structure and possibilities, it is important for the two leading nations of the world to find a way to set an example for success between

⁶⁰ Harris ja Trubowitz 2021, 193; Silove 2016, 84.

⁶¹ Clinton 9.5.2011.

⁶² Clinton 4.5.2012.

governments. When we work together to build trust and goodwill and understanding, it opens the door to greater collaboration.⁶³

Keskusteluissa läpinäkyvyyden penääminen kielii Yhdysvaltojen tarpeesta pitää Kiina tilillä sen politiikasta ja sitouttaa se samalla amerikkalaisvetoiseen kansainväliseen politiikkaan.⁶⁴

Toisaalta Kerryn puheenvuorosta ilmenee toinen keskeinen amerikkalaisnäkökulma eli turvallisuus. Hän pyrki samaistamaan maiden välisen turvallisuustilanteen sekä painotti läpinäkyvyyden ja yhteistyön keskeisyyttä turvallisuuden ylläpidossa.

Turvallisuuden ympärille kietoutunut diskurssi niin ikään osoittaa Yhdysvaltojen määrittelevän Kiinaa omista lähtökohdistaan käsin. Clinton totesi vuonna 2009 seuraavaa: ”Over the past 30 years, the United States has helped foster security in the region – a critical factor in China’s growth, and an important strategic interest of our own.”⁶⁵ Tämä kertoo Yhdysvaltojen näkemyksestä, jossa sen läsnäolo Aasiassa on orgaanista eikä sitä pidä kyseenalaistaa.⁶⁶ Keskusteluissa keskeiseksi nousee myös toive siitä, että kansainvälinen turvallisuus pysyy jaetusti Yhdysvaltojen ja Kiinan käsissä. Tämä kertoo yhtäältä Kiinan vaikutusvallan kasvusta ja toisaalta siitä, että Yhdysvaltojen oma identiteetti alueellisena hegemonina on joutunut sopeutumaan vahvistuneeseen Kiinaan 2010-luvulla. Tämä kävi ilmi Kerryn puheesta vuonna 2013:

[W]hile this dialogue is about cooperating on our shared interests ... it is also about addressing our differences, speaking candidly about them, and trying to find ways to manage them. We will never agree on everything and we will have candid conversation on those issues where we don’t see eye-to-eye, because that is absolutely the best way to constructively manage our differences and increase understanding.⁶⁷

Suhteiden muuttunut tila käy ilmi Kerryn todetessa maiden intressien ja käsitysten olevan erilaiset, sillä Clinton pyrki omissa puheissaan esittämään maiden tilannekuvan jaettuna. Merkillepantavaa on myös, että Kerry peräänkuulutti diplomatian tärkeyttä ”kaaoksen ja epäjärjestyksen” (*chaos and disorder*) lisääntymisen vuoksi eri aikoina S&ED-

⁶³ Kerry 10.7.2013.

⁶⁴ Turner 2016, 930–931.

⁶⁵ Clinton 27.7.2009.

⁶⁶ Turner 2016, 928.

⁶⁷ Kerry 10.7.2013.

keskusteluissa.⁶⁸ Tämä kielii turvallisuusympäristön muutoksesta epävarmemmaksi, johon Yhdysvallat ei ollut tyytyväinen.

Vaikka ulkoministerien puheissa on samankaltaisuuksia sekä diskursseissa että tyyliässä, voi niissä havaita myös eroja. Ulkoministerien liikkumatilaan vaikutti vahvasti heidän oman aikansa konteksti, joka vaihteli pitkin Obaman kauden. Clintonin aikakautta määritteli pitkälti Obaman ensimmäisen kauden uutuus.⁶⁹ Clinton painotti arvopohjaista puhetta, sillä hallinto halusi profiloitua ensi sijassa diplomatian ja arvojen kautta alkutaipaleellaan. Vuoden 2010 puheessa Clinton esimerkiksi korosti diplomatian roolia erimielisyyksien ratkaisemisessa:

Earlier this year, our relationship faced uncertainty, and many questioned the direction we were heading. Now, in an earlier era, we might have experienced a lasting set-back. But this dialogue mechanism, and the habits of cooperation it has helped create, along with the confidence it has built, helped put us rapidly back on a positive track.⁷⁰

Merkittävä ero ulkoministerien retoriikassa kuitenkin on, että Clintonille arvopohjainen puhe muodosti eräänlaisen selkänöjan, jota vasten muuta politiikkaa pystyttiin paremmin edistämään. Selkänöja toi valinnanvaraa: Clintonin johdolla ideologiset erimielisyydet oltiin joskus valmiita laittamaan sivuun, jos edistystä tapahtuisi esimerkiksi taloudessa.⁷¹ Kerry puolestaan joutui edistämään suhteita tilanteessa, jossa perustavanlaatuiset poliittiset eroavaisuudet maiden välillä alkoivat näkyä myös taloudellisissa teemoissa, kun Kiinan itsevarmuus poliittisena toimijana oli kasvanut. Clinton oli voinut vedota finanssikriisin jälkeisessä ajassa talouden korjaamiseen yhdistävänä tekijänä toisin kuin Kerry.

Xin kaudella erityisesti kiinalaisessa katsantokannassa on korostunut näkemys ”uudenlaisesta suurvaltojen välisestä suhteesta” Yhdysvaltojen kanssa.⁷² Onkin mielenkiintoista, että Kerry niin ikään kuvasi vuonna 2014 S&ED-keskusteluja ”uutena tapana suurvaltasuhteiden järjestämisessä”.⁷³ Xin kasvanut vaikutusvalta välittyi myös Kerryn puheesta vuonna 2015:

The dialogue between those who already see eye to eye is not a particularly interesting or necessary dialogue ... [A] discussion that merely restates longstanding positions becomes pretty sterile. That’s not what we’re looking for

⁶⁸ Kerry 23.6.2015; Kerry 6.6.2016.

⁶⁹ Sharp 2011, 398.

⁷⁰ Clinton 25.5.2010.

⁷¹ Harris ja Trubowitz 2021, 192–193.

⁷² Pitkänen et al. 2023, 178.

⁷³ Kerry 10.7.2014.

here. We're not satisfied with simply maintaining the status quo. Our relationship is dynamic and it has grown and matured steadily in the past decades ... We each have a stake in continuing that momentum.⁷⁴

Puhe osoittaa, että Yhdysvallat on joutunut muotoilemaan identiteettiään suhteessa vahvistuneeseen Kiinaan. Valtasuhteiden hahmottaminen arvopohjaisissa keskusteluissa on keskeistä, sillä olemassa olevat järjestelmät tarvitsevat tietynlaisia diskursseja valtasuhteiden tilan ylläpitämiseksi.⁷⁵ Kokonaisuudessaan Kiinan tulkitseminen pelkistä amerikkalaisista lähtökohdista käsin on hankaloittanut maiden suhteita, eritoten Xin kaudella, kun Kiinan vahvistuminen alkoi muuttaa muotoaan ideaalisesta myös materiaaliseksi.

S&ED-keskustelut ovat esimerkki diplomaattisesta retoriikasta ja siitä, kuinka diplomatian keinoin puolustetaan Yhdysvaltojen asemaa ja intressejä Aasiassa. Keskustelut valottavat myös amerikkalaisen identiteetin rakentumista. Yhdysvaltain politiikka 2010-luvulla onkin muuttunut reaktiivisemmaksi kuin aiemmin, kun sen käsitys omasta asemastaan on muuttunut Kiinan vahvistumisen myötä. Clinton kuvaili maiden välistä tilannetta seuraavasti vuonna 2012: ”[T]ogether we are trying to do something unprecedented – to write a new answer to the age old question: What happens when an established power and rising power meet?”⁷⁶

Yhdysvallat oli vaatinut turvallisuuden ja läpinäkyvyyden nimissä Kiinaa sitoutumaan status quohon. Samaan aikaan Yhdysvallat oli kuitenkin vahvistanut diplomaattisen retoriikan ohella sotilaallista läsnäoloaan Aasiassa. Ei ole sinänsä yllättävää, että Kiina myös reagoi toimiin. Yhdysvaltojen vetoamukset Kiinalle kielivät siitä, että Yhdysvallat vastusti muutosta sen sijaan, että se olisi aktiivisesti pyrkinyt muuttamaan linjauksiaan uudessa valtapoliittisessa tilanteessa.⁷⁷ Maiden suhteissa on käynnissä uusiutumisen ja transformaation välinen hegemoninen kamppailu. Tämä näkyy niiden epävakaisuudessa 2010-luvulla, sillä uusiutuminen on perimmiltään vallan ja vastarinnan välistä kamppailua.⁷⁸ Sanat siis rakentavat todellisuutta myös suurvaltasuhteissa. Tarkastelen seuraavaksi S&ED-keskustelujen poliittisia ja taloudellisia diskursseja.

⁷⁴ Kerry 23.6.2015.

⁷⁵ Pyykkönen ja Valtonen 2022, 31.

⁷⁶ Clinton 4.5.2012.

⁷⁷ Sharp 2011, 405.

⁷⁸ Jokinen ja Juhila 2016, 78; Turner 2014, 149.

3 ”Our challenges and our opportunities will be shared” – Politiikka ja talous Yhdysvaltojen Kiina-politiikan määrittäjinä

Kansainvälisen politiikan ja talouden kehitys Kiinalle suotuisaksi 2010-luvulla vaikutti merkittävästi Yhdysvaltojen asenteisiin sitä kohtaan.⁷⁹ Yhdysvaltojen määrittelemällä asialistalla maiden väliselle taloudelliselle yhteistyölle oli finanssikriisistä toipuminen kahdenvälisen ja kansainvälisen yhteistyön voimin. Poliitiikan diskurssit jäsentyvät puolestaan ihmisoikeuksien, kansainvälisen lain ja olemassa olevaan järjestelmään sitoutumisen kautta. Keskustelujen taloudellisista ja poliittisista diskursseista muodostuu kokonaisuudessaan kehys, joka tukee Yhdysvaltojen valta-asemaa Aasiassa ja asettaa samalla reunaehdot Kiinan toiminnalle amerikkalaisista lähtökohdista käsin. Erittelen seuraavaksi tarkemmin amerikkalaista käsitystä Kiinasta S&ED-keskusteluissa ensin taloudellisten diskurssien näkökulmasta ja siirryn sen jälkeen poliittisten diskurssien pariin.

3.1 Kahdenvälinen ja kansainvälinen talousyhteistyö Yhdysvaltojen taloudellisena diskurssina Kiinasta

Taloudellinen yhteistyö on jo pitkään määritellyt Kiinan ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita. S&ED-keskusteluissa esiintyvät taloudelliset diskurssit liittyvät laajempiin historiallisiin asenteisiin Kiinasta. Käsitys ”mahdollisuuksien Kiinasta” (*Opportunity China*) juontaa juurensa jo Kiinan ja Yhdysvaltojen ensimmäisiin kohtaamisiin 1800-luvulla. Kauppaa käyneet amerikkalaiset asettuivat tällöin tukemaan Kiinan avaamista, koska avoin Kiina edusti niin sanottua ”mahdollisuuksien Kiinaa” (*Opportunity China*). Käsitys tarjosi konkreettisia materiaalisia etuja Yhdysvalloille ja toisaalta tuki myös sen ideaalisia käsityksiä Kiinasta. Mahdollisuuksien Kiinan vastakohtana Yhdysvallat näki suljetun Kiinan ”epäsivilisoituneena” (*Uncivilized China*).⁸⁰ Kaupankäynnillä ja taloudellisella yhteistyöllä nähtiin siis Kiinaa ohjaava vaikutus jo suhteiden varhaisessa vaiheessa. Myöhemmin kylmässä sodassa talous oli niin ikään merkittävä tekijä, kun kapitalismin ja kommunismin välinen järjestelmätaisto ohjasi amerikkalaista maailmankuvaa.

Historiallinen tematiikka on nähtävissä myös S&ED-keskusteluissa, sillä Yhdysvaltojen ydinarvot liittyvät monella tapaa talouteen. Muun muassa Kiinan avautuminen 1970-luvulla

⁷⁹ Morton 2020, 160–161.

⁸⁰ Turner 2014, 48.

esitetään amerikkalaisessa retoriikassa poikkeuksetta positiivisena asiana. Historialliset diplomatian keinot niittävät kiitosta erityisesti Kiinan suotuisan taloudellisen kehityksen takia. Jo Clintonin ensimmäinen vuoden 2009 puhe keskittyi kehuun Kiinan avautumisprosessia: ”What followed was a blossoming of Chinese economic growth and diplomatic engagement that has allowed our nations to reach this place of opportunity today.”⁸¹ Maan avautuminen tuodaan esiin hyvässä valossa, sillä molemmat maat ovat saaneet osansa talouskasvun mukanaan tuomasta vauraudesta. Puheenvuoro osoittaa, että taloudellisessa diskurssissa Kiina määritellään ensisijaisesti amerikkalaisista arvoista käsin.

Historia on Yhdysvalloille diskursiivisen vallan väline. Se mahdollistaa ulkoministereille esimerkiksi historiallisten poliittisten erojen sivuuttamisen maiden välillä ja vetoamisen johonkin yhteisenä esitettyyn asiahaaraan, kuten Clintonin puheessa 2010:

Our two nations have unique histories. China is home to an ancient civilization ... America is a young nation. But we know that our future, both our challenges and our opportunities, will be shared. We have traveled different paths, but that shared future is our common destination and responsibility.⁸²

Clintonin puhe samaistaa Yhdysvaltojen ja Kiinan tilanteen ja maalaa kuvaa jaetusta tulevaisuudesta. Clintonin puheenvuorot kielivät Yhdysvaltojen laajemmasta taloudellisten reunaehtoista määrittämisestä suhtautumisesta Kiinaan. S&ED-keskustelut heijastavatkin Yhdysvaltain laajempaa pyrkimystä harjoittaa yhteistyötä Kiinan kanssa ensi sijassa talouden keinoin (*economic engagement*).⁸³ Toisaalta taloudelliseen lähestymistapaan yhdistyvät myös Yhdysvaltain laajemmat toiveet poliittisesta liberalisaatiosta, joka nähtiin taloudellisen vaurastumisen sivutuotteena.⁸⁴ Oletus talouden ja politiikan liberalisaatiosta ajan myötä kertoo, että Yhdysvaltojen ydin arvot ohjaavat sen taloudellista retoriikkaa.

Taloudellisiin diskursseihin perehtymistä perustelee talouden historiallisen keskeisyyden lisäksi Kiinan ja Yhdysvaltojen konkreettinen taloudellinen asema. Yhdysvallat on ollut kaikilla mittareilla maailman suurin talous jo pitkään, siinä missä Kiina nousi toiseksi suurimmaksi taloudeksi jätettyään taakse Saksan ja Japanin 2010-luvulla.⁸⁵ Yhdysvalloilla on kuitenkin poikkeuksellinen kyky esittää asiat itselleen edullisessa valossa talouspolitiikan

⁸¹ Clinton 27.7.2009.

⁸² Clinton 23.5.2010.

⁸³ Silove 2016, 84; Dueck 2015, 18.

⁸⁴ Dueck 2015, 18–19.

⁸⁵ Naughton 2020, 113.

saralla. Se kykenee esittämään aiheeseen liittyvän tematiikan itsestäänselvyytenä, vaikka siihen liittyisi enemmän nyansseja.⁸⁶ Yhdysvallat on pyrkinyt sananvaltansa avulla sitouttamaan Kiinan mukaan omaan taloudelliseen toimintaansa. Maiden taloudellinen vaikutusvalta oli kuitenkin murroksessa 2010-luvulla, ja Yhdysvaltojen on pitänyt enenevissä määrin huomioida Kiinan näkökulma talouspolitiikassa. Kuten Stephen Roach esittää, maiden välinen taloudellinen keskinäisriippuvuus (*codependency*) on kasvanut merkittävästi.⁸⁷ Obaman kaudella Kiinalla ei ollut yhtä vahvaa tarvetta pysyä Yhdysvaltojen tahdissa, kun sen oma talous vahvistui. Kiinan itsevarmuuden taustalla on suurilta osin finanssikriisi, joka horjutti sen luottamusta amerikkalaisvetoiseen globaaliin talousjärjestelmään.⁸⁸

Vuoden 2008 finanssikriisi kohteli eri maita varsin eri tavoin. Yhdysvalloista alkanut kriisi vaikutti sen toimintakykyyn: maan oma talous syöksyi, ja samalla sen oli pyrittävä tasapainottamaan myös globaalia taloutta. Kun S&ED-keskustelut alkoivat vuonna 2009 finanssikriisin jälkimainingeissa, oli talous vahvasti puheissa esillä. Vaikka kriisi oli lähtöisin Yhdysvalloissa tapahtuneesta riskaabelista keinottelusta finanssimarkkinoilla, Yhdysvallat lähestyi talouden korjaamista ensisijaisesti Kiinan ja Yhdysvaltojen yhteisenä asiana. Asenne kävi ilmi esimerkiksi Clintonin vuoden 2009 puheenvuorosta:

Repairing the global economy is a priority for both the United States and China. We have taken aggressive action at home to stimulate our economy and stabilize our financial institutions. China has taken similarly bold steps and we both agree that further economic and financial cooperation is necessary for global recovery.⁸⁹

Ideologiset erot ovat Yhdysvaltojen näkökulmasta mielekästä erottaa ja esittää talouspoliittiset toimet neutraaleina. Puheenvuoro tuo esiin myös Yhdysvaltojen dilemman talouspolitiikassa. Sen on pakko toimia yhteistyössä Kiinan kanssa, sillä maiden välinen keskinäisriippuvuus estää täyden irtautumisen Kiinasta. Merkilläpantavaa on myös, että molemmat maat ovat käsittäneet talousyhteistyön hyödyttävän molempia, vaikka yhteistyötä on pitkään tehty vain omien intressien turvaamiseksi.⁹⁰ Tämä on väkisinkin ajanut ne erimielisyyteen 2010-luvun taloudellisten voimasuhteiden muuttuessa konkreettisesti eri suuntiin.

⁸⁶ Turner 2014, 27–28; Jokinen ja Juhila 2016, 65.

⁸⁷ Roach 2014, 15.

⁸⁸ Harris ja Trubowitz 2021, 191; Mattlin et al. 2022, 178, 182.

⁸⁹ Clinton 27.7.2009.

⁹⁰ Roach 2014, 38; Roach kuvailee talousyhteistyön lähtökohtia seuraavasti: ”[B]oth China and the United States have framed their bilateral economic policies under the presumption that self-interest equates with mutual interest.”

Taloudellisesta yhteistyöstä saatuihin molemminpuolisiin etuihin on jaksettu uskoa vankasti Yhdysvalloissa, vaikka taloudelliset painostuskeinot Kiinaa vastaan ovat 2010-luvulla heikentyneet.⁹¹ Näkemystä jaetuista eduista ei tunnustettu yhtä vahvasti Pekingissä: finanssikriisi oli saanut Kiinan epäilemään Yhdysvaltain kykyä johtaa kansainvälistä taloutta. Maa saikin hetkellisesti heikentyneestä Yhdysvalloista pontta omalle talouspoliittiselle vaihtoehdolleen. Finanssikriisi oli nimittäin heikentänyt Yhdysvaltain finanssipainotteisen talousmallin valovoimaisuutta myös muiden maiden silmissä.⁹² Kiinan kontaktit globaaliin etelään ja sen vaihtoehtoinen keskusjohtoinen talousmalli alkoivat näyttää tulosta 2010-luvulla. Rahasta tuli Kiinalle sen vahvin diplomatian keino 2010-luvulla.⁹³ Kehitys puolestaan huolestutti Yhdysvaltoja, sillä sen taloudellinen johtoasema on kiistattomasti sen suurimpia vaikutusvallan lähteitä. Taloudellisen vaikutusvallan jakaminen ei ollut sille houkutteleva vaihtoehto, jonka vuoksi se pyrki sitouttamaan Kiinan olemassa olevaan järjestelmään.

Taloudellisessa diskurssissa Yhdysvallat hyödynsi myös kuluttajia eli kansalaisia näkökulmansa oikeuttamisessa. Merkillepantavaa on, että taloudelliset diskurssit ovat Yhdysvalloille jälleen yksi samaistamisen keino. Ulkoministerien mukaan talousyhteistyö edistää eritoten tavallisten kiinalaisten elintasoja, kuten Clintonin vuoden 2010 puheesta kävi ilmi: ”Freer trade and open markets have created jobs in both our countries, and given Chinese consumers access to new goods and to higher standards of living.”⁹⁴ Kerry puolestaan luonnehti asiaa seuraavasti vuonna 2016:

[W]e should bear in mind that nothing does more to assist our official deliberations than the involvement of our people ... After all, that’s the purpose of government – to represent the people and to meet the needs of our people, both of us – even though, as President Xi said, we have different systems, different culture, different history.⁹⁵

Lisäksi Kerry esitti puheessaan yhteistyön Kiinan kanssa edunmukaisena nimenomaan Yhdysvalloille, sillä se tuottaa uusia markkinoita amerikkalaisille työläisille ja yrityksille.⁹⁶ Tämä oli tarpeen, sillä taloudellinen yhteistyö Kiinan kanssa ei ollut niittänyt pelkkiä etuja amerikkalaisille: ansiot olivat laskeneet ja työpaikat siirtyneet eri puolille Aasiaa.⁹⁷

⁹¹ Pitkänen et al. 2023, 250.

⁹² Naughton 2020, 119; Roach 2014, 81.

⁹³ Morton 2020, 160–161.

⁹⁴ Clinton 23.5.2010.

⁹⁵ Kerry 6.6.2016.

⁹⁶ Kerry 6.6.2016.

⁹⁷ Roach 2014, 24–25.

Amerikkalaisen järjestelmän omat ongelmat sekä kiinalaisen ja amerikkalaisen talousjärjestelmän perustavanlaatuiset kontrastit ovat osaltaan aiheuttaneet 2010-luvulla suhteiden rakoilua, kun maat eivät pystyneet enää tekemään päätöksiä yhteistuumiin. S&ED-keskusteluissa Yhdysvaltojen heikentynyt taloudellinen sananvalta näkyy ulkoministerien retoriikassa. Kun Yhdysvaltojen taloudellinen selkänöja mureni Kerryn aikana, oli se uudenlaisten ongelmien edessä niin taloudellisen kuin poliittisen yhteistyön edistämisessä.

S&ED-keskustelujen taloudelliset diskurssit tuovat konkreettisesti ilmi suhteiden laajemman muutoksen. Yhdysvaltojen taloudellinen painostus Kiinaa kohtaan ei enää Kerryn kaudella ollut yhtä tehokasta. Clinton oli kyennyt vetoamaan talouteen maiden yhteisenä asiana, sillä Kiina oli tehnyt Yhdysvalloille mieluisia muutoksia vielä ennen Xin kautta, kuten hänen puheensa vuodelta 2012 osoittaa:

We also both know that our countries have become thoroughly, inescapably interdependent. As President Obama and I have said many times, the United States believes that a thriving China is good for America, and a thriving America is good for China. So we have a strong interest in China's continued economic growth and if China's rising capabilities means that we have an increasingly able and engaged partner in solving the threats we face to both regional and global security.⁹⁸

Kerryn puheissa talous esitettiin ennen kaikkea yhteisen maaperän löytämisenä, mutta siinä on havaittavissa sävyero Clintonin aikaan. Kerry joutui vetoamaan yhteistyön voimaan, sillä Kiina alkoi yhä vahvemmin irtaantua yhteistoiminnasta Yhdysvaltojen kanssa juuri tämän kaudella. Suhteiden muutos kävi ilmi esimerkiksi Kerryn yhteistyöhakuisesta vuoden 2013 puheesta Kerryn vedotessa pienimpään yhteiseen nimittäjään:

I walked through an exhibit of energy projects, working side-by-side American and Chinese leaders from government and the private sector and civil society ... [T]hat came from the pooling of ideas and resources and the commitment of both sides to work together, not just, Mr. Vice Premier, to have a dialogue, but to take out of the dialogue specific proposals and ways in which we can, in fact, cooperate and make a difference.⁹⁹

Taloudellisesti ja poliittisesti vahvistunut Kiina näkyy keskusteluissa Yhdysvaltojen lieventyneenä retoriikkana. Kerry puhui taloudesta esimerkiksi ”jaetun vaurauden” (*shared prosperity*) käsitteen kautta.¹⁰⁰ Jaettu vauraus mukailee vahvasti kiinalaista 2010-luvun

⁹⁸ Clinton 3.5.2012.

⁹⁹ Kerry 10.7.2013.

¹⁰⁰ Kerry 23.6.2015.

retoriikkaa, jossa käsite viittaa talouden hedelmien jakamiseen maan sisällä mutta myös kansainvälisessä taloudessa.¹⁰¹ Pehmennetyn retoriikan lisäksi eritoten Kerry oli pakotettu etsimään kiistatta jaettuja käsityksiä maiden talousyhteistyölle, jolloin esimerkiksi ilmastonmuutos nousi merkittäväksi teemaksi maiden välille.

Yhteistyöprosessi ilmastonmuutoksen parissa kuvaa myös laajemmin maiden suhteiden kehitystä. Kerry toi vuoden 2016 puheessaan ilmi, kuinka vuonna 2009 neuvottelut ilmastotoimista epäonnistuivat, koska Kiina ja Yhdysvallat olivat ”täysin päinvastaisilla kannoilla” (*opposite ends of key issues*).¹⁰² Suhteet ovat kuitenkin parantuneet tuon vastoinikäymisen seurauksena Kerryn mukaan, kun molemmat maat sitoutuivat Pariisin ilmastopöytäkirjaan vuonna 2015. Yhdysvaltain viesti Kiinalle oli, että toraisuuden sijaan yhteistyön tekeminen kannattaa. Yhteistyön tekeminen ilmastonmuutoksen kaltaisten kiistattomien teemojen parissa kuitenkin kieltä Yhdysvaltojen vetoamiskyvyn heikentyneen. Kiina on myös pitänyt länsimaiden vaatimuksia ilmastotavoitteista kohtuuttomina ja epärealistisina, koska ne ovat saaneet etumatkaa vihreän siirtymän toteuttamisessa.¹⁰³ Kiinalle on kuitenkin kertynyt 2010-luvulla sellainen painoarvo, jota Yhdysvallat ei voi ohittaa ja sen on täten jatkuvasti etsittävä uusia yhteistyön lähteitä Kiinan kanssa.

Kansainvälisen talouden korjaaminen, kuluttajien etuun vetoaminen ja kahdenvälisen taloudellisen yhteistyön syventäminen kertovat kokonaisuudessaan, kuinka taloudellinen diskurssi S&ED-keskusteluissa on pitkään palvellut Yhdysvaltojen etua. Diskurssit osoittavat, miten Yhdysvallat suhtautuu yhteiseen politiikantekoon – sille on oletusarvoista, että Kiina mukautuu sen odotuksiin ja tukee sen tavoitteita. Toisaalta keskustelujen retorinen muutos osoittaa, että Kiina on vahvan taloutensa siivittämässä alkanut tehdä enenevässä määrin taloudellista ja poliittista yhteistyötä ohi Yhdysvaltojen. Kiinan voimistuminen on nähtävissä myös ajan poliittisissa diskursseissa, joita tarkastelen seuraavaksi.

3.2 Kansainvälinen laki ja amerikkalaiset arvot Yhdysvaltojen poliittisen diskurssin lähtökohtina

S&ED-keskustelujen poliittiset diskurssit tuovat monin tavoin esiin Yhdysvaltojen käsityksen Kiinasta. Poliittisissa diskursseissa amerikkalainen identiteetti ja taloudelliset tekijät

¹⁰¹ Mattlin et al. 2022, 47–48.

¹⁰² Kerry 6.6.2016.

¹⁰³ Morton 2020, 170.

nivoutuvat yhteen taustavaikuttajina. 2010-luvun taloudellinen kehitys asettikin raamit Kiinan ja Yhdysvaltojen poliittiselle yhteistyölle: vahvistunut Kiina alkoi edistämään politiikkaansa omin ehdoin ja ohi Yhdysvaltojen vaikutusvallan esimerkiksi globaalien etelän maihin.¹⁰⁴ Kokonaisuudessaan oletus Kiinan demokratisoituvasta tulevaisuudesta ja sen nykytilan arviointi tästä lähtökohdasta käsin kuitenkin hallitsi Yhdysvaltojen poliittisia diskursseja Kiinasta. Poliittisilla diskursseilla onkin Yhdysvaltain retoriikassa asema, jossa ne esitetään luonnollisina ja kyseenalaistamattomina.¹⁰⁵ Yhdysvallat vetosi S&ED-keskusteluissa olemassa olevaan järjestelmään sitoutumiseen sekä kansainvälisen lain alaisiin teemoihin, kuten yhteistyön syventäminen sekä ihmisoikeuksien parantaminen. Poliittisten diskurssien taustavaikuttajina ovat kuitenkin alati sen omat intressit Aasiassa.

Huomionarvoista arvopohjaisuuden näkökulmasta on, että Kiinasta muodostui myös poikkeus sääntöön arvoihin perustuvan politiikan edistämiseksi. Obaman hallinto oli valmis joustamaan arvopohjaisista sitoumuksistaan Kiinan suhteen, jos edistystä saavutettiin muilla aloilla, kuten taloudellisessa yhteistyössä. Taustalla vaikutti finanssikriisi mutta myös monimutkaistunut kansainvälisen politiikan tilanne Yhdysvaltojen näkökulmasta. Sen oli etsittävä uusia epäkonventionaalisia yhteistyökumppaneita pragmaattisen ulkopolitiikkansa edistämiseen.¹⁰⁶ Retoriikan tasolla arvopohjaisuus kuitenkin säilyi vahvana S&ED-keskusteluissa. Amerikkalainen demokratiaan ja vapaaseen markkinatalouteen perustuva arvopohja yhtäältä luo kontrastin autoritaariseen, valtiokapitalistiseen Kiinaan. Toisaalta se mahdollistaa omien arvojen esittämisen S&ED-keskusteluissa universaalina Aasiassa alueellisesta kontekstista, eli aasialaisista arvoista, huolimatta.

Obaman kautta määrittänyt pragmaattinen realismi näkyy vahvasti Clintonin puheissa. Clinton tuki ihmisoikeuksia retoriikan tasolla vahvasti ja korosti niiden merkitystä demokraattisille yhteiskunnille. Esimerkiksi Clintonin puheenvuoro vuonna 2011 havainnollisti Obaman kauden arvoja vaalivan painotuksen: ”[W]e know over the long arch of history that societies that work toward respecting human rights are going to be more prosperous, stable, and successful.”¹⁰⁷ Puheenvuoro implikoi, ettei jokin maa voi olla vauras ja menestynyt, jos se ei sitoudu ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Clintonin

¹⁰⁴ Ibid., 161.

¹⁰⁵ Jokinen ja Juhila 2016, 63.

¹⁰⁶ Dueck 2015, 73; Sharp 2011, 402–403.

¹⁰⁷ Clinton 9.5.2011.

ulkoministerikaudella puheita ryyditti konkretian sijaan idealistisempi, maiden jaettuun tulevaisuuteen keskittyvä retoriikka. Retoriikan ollessa yhteistyötä ja arvoja vaalivaa on silmiinpistävä, että Yhdysvallat edisti myös muita politiikkatoimia, jotka Kiina käsitti sen toimintaa rajoittaviksi. Yhdysvallat vahvisti sotilaallista läsnäoloaan sekä taloudellisia suhteita liittolaismaihin ohi Kiinan.

Yhdysvaltojen monimutkaistunut, tasapainottelua vaatinut tilanne näkyi Kerryn kauden poliittisissa diskursseissa. Niissä korostui olemassa olevan järjestelmän turvaaminen sekä kansainväliseen lakiin vetoaminen. Ihmisoikeuksien sijaan Kerryn kaudella korostuivatkin yhteistyön alueet, jotka perustuivat amerikkalaiseen arvopohjaan, mutta ne esitettiin kiistattomina. Kerry kuvasi asiointilaa maiden välillä esimerkiksi vuonna 2016 seuraavasti: “It is up to us ... to ensure that America and China are more partners than rivals, more in agreement than disagreement with the rule of law ... and more confident with each passing year in each other’s intentions.”¹⁰⁸ Puheenvuoro ilmentää Yhdysvaltain näkökulmaa, jossa Kiinan teot eriävät amerikkalaisesta kansainvälisen lain tulkinnasta. Puheessa on implisiittinen vaade olemassa olevaan järjestelmään sitoutumisesta Kiinalle.

Yhdysvaltojen kannat poliittisessa diskurssissa perustuvat näkemykseen, jossa sen tulkinnat kansainvälisestä laista ovat ensisijaisia. Argumenttia ovat kuitenkin viime vuosikymmeninä vesittäneet sen omat toimet, jotka alkoivat jo ennen Obaman kautta. Se sotkeutui muun muassa sotiin Lähi-idässä, joiden laillisuus oli hataralla pohjalla.¹⁰⁹ Kansainvälinen laki ja järjestyksen ylläpito ovat kuitenkin sen keskeisimpiä argumentteja Kiinan sitouttamisessa olemassa olevaan järjestelmään. Yhdysvallat pyrki vetoamaan kansainvälisen lain noudattamiseen, kun Kiina teki laittomuuksia esimerkiksi Etelä-Kiinanmerellä. Kerry kuvaili asiointilaa vuonna 2015 seuraavalla tavalla:

We also discussed the rise in tension between China and many of its neighbors regarding reclamation and possible militarizing activities in the South China Sea. While the United States does not take sides on the questions of sovereignty that underline territorial disputes in the area, we do have a strong national interest in freedom of navigation and overflight as well as peaceful resolution of disputes. And we believe that countries with competing claims should exercise restraint, refrain from preventative unilateral actions, and settle their differences in accordance with international law.¹¹⁰

¹⁰⁸ Kerry 6.6.2016.

¹⁰⁹ Lampton 2019, 61.

¹¹⁰ Kerry 24.6.2015.

Kerryn kommentti havainnollistaa Yhdysvaltojen suhtautumista alueelliseen politiikkaan Aasiassa – se näkee omat intressinsä alueella ja jäsenitelee ne kansainvälisten standardien ja lain voiman kautta. Yhdysvallat on oman hegemonisen asemansa turvin voinut toteuttaa sitä ulkopoliittisessa toiminnassaan valikoiden kylmän sodan jälkeisenä aikakautena.¹¹¹ Kun Kiinan kaltaiset valtakeskittymät alkoivat Obaman kaudella vahvistua, on Yhdysvallat pyrkinyt yhä ponnekkaammin vetoamaan kansainväliseen lakiin sitoutumisen puolesta. Koska se on itse tulkinnut kansainvälistä lakia omien etujensa mukaan, on argumentti sitoutumisen puolesta ollut ontuva 2010-luvulla. Lain toteuttaminen epäjohdonmukaisesti Yhdysvaltain historiassa ja Obaman kaudella ei ole palvele sen tavoitteita pitkällä aikavälillä.

Kansainvälinen laki määrittyy S&ED-keskusteluissa myös maiden välisten jaettujen vastuualueiden kautta. Muun muassa Clinton ilmensi vuonna 2010 amerikkalaista näkökantaa tuodessaan esiin Kiinan ja Yhdysvaltojen yhteisen vastuualueen, YK:n turvallisuusneuvoston, seuraavalla tavalla:

First, on international security challenges, the United States and China have consulted closely on the challenge posed by Iran's nuclear program. ... The draft resolution ... sends a clear message to the Iranian leadership: Live up to your obligation, or face growing isolation and consequences.¹¹²

Clinton esitti Iranin ydinaseiden ongelman amerikkalaisten ja kiinalaisten yhteisenä ongelmana. Myös Kerry toi esiin vuoden 2016 puheessa, että maiden pitäisi yhdessä ottaa kantaa niin ikään Iranin ydinaseriisuntaan muiden aiheiden lisäksi: ”The world is moving in the opposite direction and we need to show the same leadership we showed on climate change and Iran in order to succeed.”¹¹³ Iran on pitkään ollut poliittinen ongelma juuri Yhdysvalloille, mutta keskusteluissa amerikkalaiset pyrkivät esittämään sen jaettuna ongelmana ja säilyttämään vastuuta Kiinalle.

Iranin ongelma on kehystetty myös historiallisesta näkökulmasta erikoisella tavalla: Kiina oli niin ikään pitkään eristetty maailmanpolitiikasta ennen avautumistaan. Eristäminen (*containment*) muodosti kylmässä sodassa keskeisen kehyksen Yhdysvaltojen ulkopoliitikalle kommunismin torjumisessa Aasiassa.¹¹⁴ On mielenkiintoista, että keskusteluissa kiinalaisten kanssa toista valtiota uhataan eristämällä kansainvälisestä yhteisöstä yhteistuumiin. Toisaalta

¹¹¹ Sharp 2011, 396.

¹¹² Clinton 23.5.2010.

¹¹³ Kerry 6.6.2016.

¹¹⁴ Goh 2004, 262–263.

tämä kertoo Kiinan vahvistuneesta asemasta kansainvälisessä politiikassa 2010-luvulla: Yhdysvallat ei voi harkita tekevänsä toimia kansainvälisessä politiikassa ilman sen panosta. Kiina ei kuitenkaan ole osoittanut kiinnostusta sitoutua Yhdysvaltojen pitkäaikaisiin ulkopoliittisiin ongelmiin, sillä ne harvoin hyödyttävät sitä.

Kuten myös taloudellisissa diskursseissa, Kiinan vahvistunut asema vaikutti Yhdysvaltojen poliittisen diskurssin vaikutusvaltaan. Vahvistunut Kiina näkyi Kerryn retoriikassa selvästi noin vuodesta 2014 eteenpäin, jolloin aiheiden siiloutuminen alkoi näkyä keskusteluissa. Siiloutuminen viittaa politiikkaan, jossa Yhdysvallat pyrki lähestymään Kiinaa pienimmän yhteisen nimittäjän kautta laajemman arvopohjaisuuden sijaan. Kerry ei enää eritellyt yhtä vahvasti identiteetin tai talouden alaisia teemoja, vaan puhe keskittyi enemmän yksittäisiin onnistumisiin ja haasteisiin. Ilmiö näkyi esimerkiksi vuonna 2015 Kerryn peräänkuuluttaessa ”meripolitiikan” tärkeyttä samassa yhteydessä keskeisten arvojen kanssa:

We will devote a special session to coordinating oceans policy, which is hugely important environmentally, economically, and obviously from the perspective of international order and law. And we look forward to a very frank discussion of cyber security and other ongoing concerns, such as internet freedom, human rights, and religious liberty.¹¹⁵

Tapa, jolla Kerry kokonaisuudessaan kehystää maiden suhteet puheissaan, on mielenkiintoinen. Kerryn mukaan mikään valtio ei ole samaa mieltä kaikista asioista toisen valtion kanssa, muttei ole hyväksyttävää ajatella, että ”erojen kaventaminen”¹¹⁶ (*narrowing of the differences*) ei olisi lainkaan mahdollista. Tämä osaltaan kielii perustavanlaatuisen erojen vallan alaa kahdenvälisissä suhteissa ja toisaalta pienimmän yhteisen nimittäjän politiikan vakiintumisesta. Kokonaisuudessaan siiloutuminen kielii ongelmasta, jonka Obaman ajan pragmaattiseen realismiin pohjannut diplomatia toi mukanaan. Vastapuolella oli kahdenvälisissä keskusteluissa suhteellinen etu: Yhdysvallat ei voi mitään, jos Kiina lopettaa yhteistyön teon omaehtoisesti.¹¹⁷ Vahvistunut Kiina alkoikin näyttää entistä suuremmalta ongelmalta, kun diplomatian keinot menettivät vaikutusvaltaansa vuosikymmenen lähestyessä loppuaan.

Historia on vahvasti läsnä S&ED-keskusteluissa eri aikoina. Viimeisessä puheessaan vuonna 2016 Kerry varoitti osapuolia ”menneiden aikojen virheistä”, toisin sanoen kylmän sodan

¹¹⁵ Kerry 23.6.2015.

¹¹⁶ Kerry 23.6.2015.

¹¹⁷ Sharp 2011, 402.

aikaisista asenteista ja ”jäykkiin ideologisiin doktriineihin” tukeutumisesta (*rigid ideological doctrine*). Kerryn mukaan maiden välillä vaaditaan yhteistyötä konfliktin sijaan sekä taloudessa että politiikassa: ”[The globalized world] also makes the relationship between two strong nations and strong economies like ours more important... The globalized world of this era requires cooperation, not conflict.”¹¹⁸ Myös Clinton pyrki viimeisessä puheessaan painottamaan uudenlaista ajattelua suurvaltasuhteista vuonna 2012:

[N]one of us can afford to keep looking at the world through old lenses. Whether it’s the legacy of imperialism, the Cold War, or balance of power politics, zero-sum thinking will lead to negative-sum results. Instead, we need to build a resilient relationship that allows both of our countries to thrive without unhealthy competition, rivalry, or conflict, while leading our national, regional, and global responsibilities.¹¹⁹

Molempien ulkoministerien puheissa on havaittavissa pohjavire, joka pyrki ohjaamaan maiden välisiä pois erimielisyyksien uomasta. On kuitenkin jälleen palautettava diplomatian kieli laajempaan kontekstiinsa. Diplomatia, joka perustuu globaalin johtoaseman ja sotilaallisen ylivoiman säilyttämiseen, tulee kohtaamaan ongelmia siitä huolimatta, kuinka sovittelvasti diplomaatit sanansa asettelevat.¹²⁰ Yhdysvallat edistikin diplomatian ohella toimia, jotka pyrkivät turvaamaan sen oman aseman vastauksena Kiinan nousuun.

Yhdysvaltojen hegemoninen asema on pitkään mahdollistanut sille vallan kehystää, miten asioista ajatellaan ja millaisia politiikkatoimia maailmanpolitiikassa ja kahdenvälisissä suhteissa Kiinaan tehdään.¹²¹ Tulevaisuuden kannalta ainakin toinen osapuolista on kuitenkin havahtunut myös diskursiivisen näkökulman tärkeyteen: Xi on vaatinut kiinalaisdiplomaateilta entisen hiljaiselon sijaan maan diskursiivisen vallan korostamista.¹²² Yhdysvaltain ulkopoliittiset sokeat pisteet ovat estäneet sitä tekemästä vastaavia linjauksia: se on tarkastellut Kiinaa vain omista lähtökohdistaan käsin. Tarkastelu amerikkalaisista lähtökohdista on tehnyt Kiinan vahvistumisesta itseään toteuttavan uhan, jota Yhdysvallat on pyrkinyt lieventämään vahvistamalla status quon mukaista asemaansa. Tämä ei puolestaan ole tyynnyttänyt Kiinaa tai asettanut hedelmällisiä lähtökohtia maiden väliselle yhteistyölle.

¹¹⁸ Kerry 6.6.2016.

¹¹⁹ Clinton 4.5.2012.

¹²⁰ Sharp 2011, 409–410.

¹²¹ Ihalainen ja Saarinen 2022, 109.

¹²² Mattlin et al. 2022, 235.

4 Johtopäätökset: 2010-luvun tilinteko – Yhdysvallat ja Kiina yhteistyöstä uuteen kylmään sotaan?

Tässä kandidaatintutkielmassa olen eritellyt Yhdysvaltain suhtautumista Kiinaan *Strategic and Economic Dialogue* -keskustelujen (S&ED) pohjalta. S&ED-keskustelut ovat varteenotettava esimerkki Obaman kauden politiikasta, sillä hallinto tukeutui vahvasti diplomatian keinoihin edeltäjiinsä verrattuna. Tarkasteluni on keskittynyt Yhdysvaltojen oman identiteetin rakentumisprosessiin sekä taloudellisiin ja poliittisiin diskursseihin, joita amerikkalaisulkoministerit ovat muodostaneet Kiinasta. Ulkoministerit määrittelevät Kiinaa amerikkalaisen identiteetin pohjalta, joka perustuu oletukseen demokratian ja markkinatalouden universaaliudesta. Ulkoministerien retorisessa tyyliässä on eroja, mutta molempia toisaalta sitoo hallinnon yhteinen pragmaattisen realismin aatemaailma taloudellisissa ja poliittisissa diskursseissa. Myös samaistaminen oli molemmille ulkoministereille sekä keino hakea yhteisiä nimittäjiä että turvata amerikkalaisvetoisen kansainvälisen järjestelmän jatkuvuus Kiinan vahvistuessa. S&ED-keskustelut eivät kuitenkaan ole kehittyneet tyhjiössä, joka vaatii, että diplomatian sanalliset keinot asetetaan laajempaan kontekstiinsa.

Vaikka S&ED-keskustelut pohjaavat diplomatiaan, on Yhdysvaltojen Kiina-politiikka samanaikaisesti keskittynyt olemassa olevan valta-aseman turvaamiseen sotilaallisin ja kauppapoliittisin keinoin. Kiina on nähnyt tämän toimintaansa rajoittavana, vaikka Yhdysvallat on retoriikan tasolla torjunut näkemyksen ja vakuuttanut tyytyväisyyttään Kiinan vahvistumiseen. S&ED-keskusteluissa ulkoministerien kieli olikin sovittelevaa. Toisaalta ulkoministerit esittivät Kiinan vahvistumisen positiivisesti vain sillä ehdolla, että Kiina sitoutuu amerikkalaisvetoisen järjestelmän normeihin. Keskustelut osoittavat laajemmin, että ideaalisesti ja materiaalisesti vahvistunut Kiina on onnistunut myös muovaamaan amerikkalaisia diskursseja. Yhdysvaltojen taloudellinen diskurssiivinen valta heikentyi, poliittiset arvopohjaan vetoavat teemat jäivät vähemmälle ja amerikkalainen ”Tyynenmeren valtion” identiteetti joutui reagoimaan vahvistuneeseen Kiinaan. Clintonin kauden taloudellinen selkänöja tuki Yhdysvaltojen taloudellisten ja poliittisten tavoitteiden edistämistä. Kerryn aikana tuo taloudellinen selkänöja oli kuitenkin heikentynyt, ja yhteistyö määrittyi siiloutumisen ja pienimmän yhteisen nimittäjän kautta. Retorinen muutos kertoo Yhdysvaltojen diskurssiivisen vallan heikkenemisestä ja materiaalisessa ympäristössä tapahtuneesta laajemmasta murroksesta.

Moni Obaman kauden ongelmista ulkopolitiikan teossa on kriisiytynyt Kiina-politiikan kannalta ratkaisevalla tavalla. Kuten Harris ja Trubowitz toteavat, esimerkiksi S&ED-keskustelujen ohella aloitettu Obaman kärkihanke *Pivot to Asia* oli varsin riippuvainen puoluerajat ylittävästä tuesta. Myös aiemmat Kiinaan kohdistuneet poliittiset hankkeet eritoten kauppapolitiikan saralla ovat vaatineet demokraattipresidenteiltä republikaaniedustajien tuen.¹²³ Obaman kaudella tulitukea ei kuitenkaan usein ollut saatavilla, mikä yhtäältä vaikutti diskursseissa havaittavaan retoriseen muutokseen mutta myös Yhdysvaltojen Kiina-politiikan konkreettiseen muutokseen. Kansallisen tason polarisaatio sekä muut sisäpoliittiset ongelmat ovatkin alkaneet kalvaa amerikkalaisen ulkopolitiikan vaikutusvaltaa. Tämä S&ED-keskusteluja taustoittava lähihistoria ja sen esiintuoma amerikkalaisen Kiina-politiikan muutos antaa pontta myös uusille tutkimusaiheille.

Kiinan ja Yhdysvaltain historia on määrittynyt usein amerikkalaisista lähtökohdista käsin, mutta jokaista amerikkalaishallintoa on määrittänyt myös oman aikansa viitekehys. Olisikin kiinnostavaa tutkia Obamaa edeltäneiden hallintojen retoriikkaa tarkemmin esimerkiksi ulkoministerien tai kansallisen turvallisuuden neuvonantajien puheiden kautta. Yhdysvaltain kaksipuoluejärjestelmä mahdollistaa myös eri hallintojen ulkopoliittisen linjan keskinäisen vertailun. Tässä tutkielmassa tilaa ei jäänyt liioin myöskään Kiinan ja Yhdysvaltojen yhteistyön lähtökohtien tarkemmalle erittelylle. Koska maat ovat vuosikymmenien ajan olleet sidoksissa toisiinsa niin geopolitiittisissa kuin kauppapoliittisissakin aiheissa, on kahdenvälisissä suhteissa runsaasti potentiaalisia aiheita tutkimukselle. Toisaalta olisi varteenotettavaa paneutua myös kiinalaisiin näkökulmiin eri aiheisiin liittyen – vinoutunut tulkinta toisen osapuolen toiminnasta voi muodostua ongelmaksi maiden välillä, kuten tämä tutkielma omalta osaltaan tuo esiin. Lisäksi tutkimuksen on pohdittava maiden välisiä valtasuhteita tarkkaan, kuten Obaman kauden aikaiset ja myös jälkeiset tapahtumat osoittavat.

Lähestyttäessä nykyaikaa ovat Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteet kehittyneet monin tavoin Obaman ajoista. Näkemykset Kiinasta ovat jyrkentyneet varsinkin Yhdysvalloissa. Viime vuosina spekulatio on käynyt vilkkaana erityisesti ”uuden kylmän sodan” ympärillä. On selvää, että Kiinan linja on muuttunut merkittävästi Xin aikana, kun maan taloudellinen ja poliittinen vaikutusvalta on kasvanut ja muuttunut autoritaarisemmaksi. Kiinan retoriikka kuitenkin vaihtelee eri aikoina sen oman valta-aseman mukaan uhittelevasta sovittelevaan.¹²⁴

¹²³ Harris ja Trubowitz 2021, 209.

¹²⁴ Mattlin et al. 2022, 206.

Kiinan retoriikka siis varioi Yhdysvaltojen tavoin sen mukaan, miten se käsittää oman identiteettinsä ja laajemman kansainvälisen politiikan tilan. Toisaalta Xin kauden ennakoimattomuus on tuonut kiinalaiseen ulkopoliitiikan retoriikkaan omat epävarmuutensa. Kokonaisuudessaan on vaikea arvioida, miten maiden välinen tilanne kehittyy tulevaisuudessa pelkän retoriikan valossa, sillä laajempi tarkastelu osoittaa maailmanpolitiikan tilanteiden koostuvan aina sekä ideaalisista että materiaalisista tekijöistä.

On pohdittava kriittisesti myös Kiinan vahvistumista. 2010-luvulla on käynyt selväksi, ettei edes Kiina ole immuuni taloudelliselle tai poliittiselle alholle järjestelmänsä omaperäisyydestä huolimatta. Se on joutunut vastaamaan sekä järjestelmän onnistumisista että ongelmista. Kiinan rakenteellinen valta ei myöskään yksin käänny vaikutusvallaksi tai kyvyksi muuttaa kansainvälisen järjestelmän sääntöjä ja toimintatapoja. Kiinan kaikkea toimintaa ohjaa sen omien ydinintressien puolustaminen, jonka vuoksi se ei esimerkiksi sitoutunut Obaman kaudella kansainväliseen järjestelmään tai olemassa olevien sääntöjen ylläpitämiseen.¹²⁵ Kiinan näkeminen Yhdysvaltojen haastajana onkin monimutkainen kysymys, ja sen tarkasteleminen vain amerikkalaisista lähtökohdista käsin ei palvele kummankaan osapuolen intressejä pitkällä aikavälillä. Tämän vuoksi on kyettävä tarkastelemaan myös uuden kylmän sodan kaltaisia luonnehdintoja Kiinan ja Yhdysvaltojen välisistä suhteista kriittisesti.

Kuten Pitkänen ja muut toteavat, uusi kylmä sotakin on perimmiltään ”taistelua tarinoista”¹²⁶. Yhdysvallat on pitkään kyennyt voittamaan tämän taistelun ennen kaikkea taloudellisella mutta myös poliittisella vaikutusvallallaan. Kuten S&ED-keskustelut osoittavat, Kiinan vahvistuminen on kuitenkin pakottanut Yhdysvallat arvioimaan uudelleen valtansa lähteitä. Yhdysvaltojen pitkään jatkunut hegemoninen asema on saanut sen toimimaan ajoittain vastoin omia arvojaan esimerkiksi kansainvälisen lain kohdalla. Yhdysvaltojen olisi tarkasteltava omaa identiteettiään ja konkreettista politiikkaansa kriittisesti, jos se haluaa uskottavasti puolustaa ydinarvojaan, kuten ihmisoikeuksien noudattamista ja kansainväliseen lakiin sitoutumista. Yhdysvaltojen oma asema ei ole kiveen hakattu, mutta toisaalta myöskään Kiinan nousu tai uhka ei ole itsestäänselvyys.

¹²⁵ Morton 2020, 175–176.

¹²⁶ Pitkänen et al. 2023, 325.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

U.S.-China Strategic and Economic Dialogue. Yhdysvaltain ulkoministeriön arkistoidut verkkosivut, 2009–2017. <<https://2009-2017.state.gov/e/eb/tpp/bta/sed/index.htm>> [luettu 12.2.2024].

Hillary Clinton, 27.7.2009, ”Remarks at Plenary Session of the U.S.-China Strategic and Economic Dialogue”.

Hillary Clinton, 23.5.2010, ”Strategic and Economic Dialogue Opening Session”.

Hillary Clinton, 25.5.2010, ”Remarks at the Closing of the U.S.-China Strategic and Economic Dialogue”.

Hillary Clinton, 9.5.2011, ”Remarks at the Opening Session of the U.S.-China Strategic and Economic Dialogue”.

Hillary Clinton, 3.5.2012, ”Remarks at U.S.-China Strategic and Economic Dialogue Opening Session”.

Hillary Clinton, 4.5.2012, ”Strategic Track Plenary Session of the Strategic and Economic Dialogues”.

John Kerry, 10.7.2013, ”U.S.-China Strategic and Economic Dialogue Joint Opening Session”.

John Kerry, 10.7.2014, ”Joint U.S.-China Press Statements at the Conclusion of the Strategic and Economic Dialogue”.

John Kerry, 23.6.2015, ”Consultation on People-to-People Exchange”.

John Kerry, 24.6.2015, ”Consultation on People-to-People Exchange Closing Statements”.

John Kerry, 6.6.2016, ”S&ED Opening Session Remarks”.

Tutkimuskirjallisuus

Dueck, Colin. *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*. New York, New York: Oxford University Press, 2015.

- Harris, Peter ja Peter Trubowitz. ”The Politics of Power Projection: The Pivot to Asia, Its Failure, and the Future of American Primacy.” *The Chinese Journal of International Politics*, 2021, 187–217.
- Goh, Evelyn. *Constructing the U.S. Rapprochement with China, 1961-1974: From “Red Menace” to “Tacit Ally.”* Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Ihalainen, Pasi ja Taina Saarinen. ”Kielentutkimuksen käsitteet historiantutkimuksessa.” *Sanat siltana menneeseen: Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*, toim. Pasi Ihalainen ja Heli Valtonen. Helsinki: Gaudeamus, 2022, 50–70.
- Jokinen, Arja ja Kirsi Juhila. ”Valtasuhteiden analysoiminen.” *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 2016, 63–84.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. ”Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet.” *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 2016, 21–42.
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus, 2000.
- Lampton, David M. ”Reconsidering U.S.-China Relations: From Improbable Normalization to Precipitous Deterioration.” *Asia Policy* 26, no. 2 (2019): 43–60.
- Mattlin, Mikael, Lauri Paltemaa ja Juha A. Vuori. *Kiinan poliittinen järjestelmä*. Tampere: Vastapaino, 2022.
- Morton, Katherine. ”China’s Global Governance Interactions.” *China and the World*, toim. David Shambaugh. New York: Oxford University Press, 2020, 156–180.
- Naughton, Barry. ”China’s Global Economic Interactions.” *China and the World*, toim. David Shambaugh. New York: Oxford University Press, 2020, 113–136.
- Pitkänen, Ari-Joonas, Matti Puranen, Mika-Matti Taskinen ja Niko Vartiainen. *Kiina Xi Jinpingin aikakaudella*. Helsinki: Teos, 2023.
- Pyykkönen, Miikka ja Heli Valtonen. ”Diskurssianalyttinen historiantutkimus.” *Sanat siltana menneeseen: Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*, toim. Pasi Ihalainen ja Heli Valtonen. Helsinki: Gaudeamus, 2022, 30–49.
- Roach, Stephen Samuel. *Unbalanced: The Codependency of America and China*. New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2014.
- Shambaugh, David. ”Assessing the US ‘Pivot’ to Asia.” *Strategic Studies Quarterly* 7, no. 2 (2013): 10–19.

- Sharp, Paul. "Obama, Clinton and the Diplomacy of Change." *The Hague journal of diplomacy* 6, no. 3–4 (2011): 393–411.
- Silove, Nina. "The Pivot before the Pivot: U.S. Strategy to Preserve the Power Balance in Asia." *International security* 40, no. 4 (2016): 45–88.
- Turner, Oliver. "'Threatening' China and US Security: The International Politics of Identity." *Review of international studies* 39, no. 4 (2013): 903–924.
- Turner, Oliver. "China, India and the US Rebalance to the Asia Pacific: The Geopolitics of Rising Identities." *Geopolitics* 21, no. 4 (2016): 922–944.
- Turner, Oliver. *American Images of China*. Routledge, 2014.